

PRELOM

Izhaja vsak četrtek. —
Naročnina letno Din 30.—.

Uredništvo in uprava:
Kolodvorska ul. št. 8 v
Ljubljani.

Telefon št. 3770. — Pošt.
ček, račun št. 10.499.

30.000 borcev manifestira
za Kralja in močno državo — za ljudsko pravdo — za
edinost Jugoslavije za poštenje in socialno pravičnost.

30.000 pesti se je dvignilo
rekoč strahovalcem, ovađuhom, lažnikom in tatovom:
Stoj! Dovolj je tega početja! Ura bije, pripravi se!

Ljudska množica posluša na Dečkovem trgu v Celju govornike „Boja“.

Celjski zbor.

Celjski zbor „Boja“ na Vnebohod je bil tako mogočen in prepričevalen, da je na mah preobrazil mišljenje omahljivcev in dobrega dela nam sovražno mislečih, nepoučenih meščanov, globoko pa je zaoral v možgane vseh tistih, ki so mislili borce ostrašiti — o, kako neumno početje — oziroma so jim kanili metati razna polena in polenca pod noge. Tako se je izvedelo pred zborom, da celjska mestna občina ne mara dovoliti zborovanja na Dečkovem trgu. Sicer je bilo že od vsega početka vidno, da bo moral ta sklep pasti v prah radi svoje imenitnosti in se je to tudi res dogodilo ter je odgovornim ostal samo umik. Toda treba je poleg vsega tega še pribiti tole: Po naših informacijah so mestni očetje opirali ta sklep na odredbo bivše (predvojne) nemške občinske uprave, ki je prepovedovala zborovanje na Dečkovem trgu Slovincem.

Kakšnih bedastih sredstev so se posluževali razni strahovalci, samo da zabrišejo vtis naše manifestacije in svoj polom — o tem priča tudi to, da so nekakšni biriči na praznik zjutraj hodili po hišah in zahtevali, naj hišni posestniki umaknejo zastave. Tudi telefon je pel in so visoki gospodje izrab-

ljali ta praktični aparat za to, da so vznemirjali mirne in zavedne državljane in jih hrulili, češ naj snamejo trobojnice. Marsikdo jim je res šel na lim. Toda nič ne dé, bilo je zastav dovolj, zato ker je bilo dovolj samostojno mislečih, značajnih Celjanov, ki se niso dali terorizirati.

Veljaki so tudi izdali svojim pristašem iz Celja in Savinjske doline prepoved, da se bogvaruj udeležiti zbora. Ker pred njimi marsikdo trepetal in je materialno odvisen, so mnogi ostali doma, ki bi bili drugače z veseljem pomnožili ogromno število naših zborovalcev. Na ta način je tudi izostalo nad 40 okrašenih voz iz Savinjske doline. Toda tudi to ni zaleгло, saj je bilo ljudstva kot listja in trave, tako da so celjski dahije, baše in subaše z zaprepaščenjem gledali izza zaves in neprestano telefonski spraševali, kako se razvija zbor tistega slovenskega ljudstva, nad katerim so še do nastopa borcev strahovito vihteli svoj bič in mu kdo ve zakaj pridigali nacionalizem, čepravno je znano o najvišjem izmed njih, da so njegove hčere nemško vzgojene in da se tudi v njegovi rodbini slovenski jezik ne upošteva, kot bi se moral.

Toda vstran vse to neljubo in ostudno.

Zbor v Celju se je vršil; ogromen in ognjevit, kakršen je bil, je izpričal, koliko je ura bila. Koliko je bilo na njem ljudstva, o tem najzgovornejša priča naša tozadevna slika. Tudi nebo nam je bilo naklonjeno, bilo je čisto in plavo, da je vsem kar srce igralo. Svečanost in živopisnost dneva so zlasti povzdignili vrli naši Savinjeci, ki so iz vseh naselij te prelepe doline prihiteli na zbor ali na kolesih ali peš ali na vozeh, okičenih s trobojkami, zelenjem in smrečicami. Mariborčani so prišli z avtobusi, avtomobili in z vlakom.

Celje že dolgo, menda od prevrata sém, ni bilo doživelo nacionalno tako pomembnega dne. Ljudstvo je začutilo, da v Celju lahko spregovori svojo besedo. Tega občutka ni imelo ne pod Avstrijo, ne pod dahijami. Zato je odneslo z zbora neizbrisne vtise. In tako je prav in dobro.

Prostrani Dečkov trg pred Narodnim domom, kjer so bile spuščene na prvem nadstropju žaluzije kot v hiši smrti in so skozi ozke špranje boljšeale oči radovednih, čeprav pravovernih pristašev strahovalcev, je bil ob enajstih poln ljudstva, ki je čakalo besede. Okoli govorniškega odra so bili postrojeni tovariši iz Ljubljane in zlasti iz Trbovelj, ki so se bili pripeljali s posebnim vlakom „Boja“. Zbor je ob 11. uri otvoril tov. Orel, popularni predsednik pripravljalnega odbora celjske krajevne organizacije

„Boja“. Po državni himni „Bože pravde“, ki jo je odsviral rudarska godba, se je poslala na predlog predsednika vdanostna brzojavka Nj. Veličanstvu kralju Aleksandru, kar je množica pozdravila z burnim vzklikanjem in ploskanjem. Po običajnih pozdravih, ki jih je naslovil med drugim tudi na zastopnika iz Savske banovine tov. Malinarja, uredniku „Jugoslovenskega Lloydja“, je povedal tole:

„V zadnjem času se je proti našemu pokretu, zlasti v Celju, pojavila gotova gonja, ki jo kot vojaki v civilu globoko obžalujemo. Ni krivda na naši strani, temveč pri tistih, ki to gonjo provocirajo.

V obrambo svoje časti in poštenja ne morem mimo dogodka, ki se je odigral pred kratkim na nekem političnem zborovanju. Ostrmel sem, ko se je neki gospod, kateri velja za narodnega voditelja in zastopnika ljudstva, spozabil tako daleč, da me je sicer posredno, vendar osebno napadel in me ožigosil za avstrijskega krvnika.

Za izbruhe, ki jih je imenovani gospod iznesel na občen zboru politične organizacije na račun moje osebe, nimam izraza, ker sem vojak. Vojak ni politik, tudi nima talenta za insinuacije najgrše vrste.

Tovariši! Izjavljam vam samo to, da je moja vest čista in da se ne strašim pred nikomer, ki bi me hotel spraviti z neokusnimi

napadi na račun mojega čistega naciona-
lizma in poštenosti v zadrego. Med vami jih
je gotovo mnogo, ki ste pred vojno, med voj-
no in po vojni služili pri kakšni edini pod
mojim poveljstvom. Vse vas pozivam za pri-
če, da se izjavite, kedar in kje sem bil av-
strijski krvnik. Mar sem krvnik samo zato,
ker sem služil v avstrijski vojski? Potem bi
moral biti vsi, ki so služili v avstrijski voj-
ski, torej tudi oni, ki me je napadel, ožigo-
sani za avstrijske krvnike. Vprašam dotič-
nega gospoda, mar so bili naši junaki kakor
Malgaj, Pavlin, Kislinger, Puncer itd. tudi
avstrijski krvniki?

Tovariši! Zavedam se samo tega, da sem
bil vedno vesten Slovenec in da sem tudi kot
tak storil svojo dolžnost morda v večji meri
kot tisti, ki mi to oporekajo. Ko sem pri
vojnem okrogu v Celju kot jugoslovanski

čuda, da je ob takem zgledu svojih gospo-
darsko in denarno vodečih ljudi postala ob-
ubožana množica našega naroda, ki se mora
trdo boriti z nadčloveškimi napori in težki-
mi žulji za borno skorjico vsakdanjega
kruha, mlačna in skrajno apatična. Saj se
ji pritrjuje večkrat na najbolj krivičen na-
čin še ta borna, za človeka nedostojna skor-
jica grenkega kruha. V tem tiči ves problem
naše povojne narodne mlačnosti, ki je mati
vsega našega narodnega zla.

Zato je naša bojovniška zahteva: dajte
narodu kruha in možnost za človeka dostoj-
no življenje ter bodite do njega pošteni in
socijalno pravični. S tem boste postavili naj-
trdnjši temelj naši narodni obrambi ter za-
betonirali naše narodne meje.

Drugo naše pereče vprašanje, ki smo si
ga nadel borci v svoj program je problem

ska legitimacijo za lovsko karto, na podlagi
katere lahko preganja po mili volji vso ono
divjačino, ki se ne izkaže z njegovo stran-
karsko izkaznico.

Vprašam Vas ljudje božji, svobodni dr-
žavljeni in borci Jugoslavije, ali je to pravi
sistem ljudske samovlade? Ali je to ona ide-
alna čista demokracija, ki so je polna usta
strankarsko političnih magnatov. Ne, dragi
moji! To je najostudnejša in najnemoral-
nejša potvorba prave demokracije in svo-
bodne ljudske volje.

Pa nam bo mogoče kdo očital, da smo
borci proti političnim strankam, da jih ru-
šimo in uganjamo demagogijo. Ne, dragi
moji, nikakor ne! Kot pravi in verni sinovi
naroda ter iskreni spoštovalci njegove vo-
lje in pravice, dobro vemo, da se zamore
nveljavljati ta narodova volja v ljudski sa-
movladi ali pri kakršnemkoli sodelovanju v
vladi, samo ako je organizirana v političnih
strankah ali v stanovskih zastopstvih. Zato
je pa naša zahteva, da morajo biti te stranke
ali stanovska zastopstva vedno čisti in nepo-
tvorjeni izraz prave ljudske volje. Ljudski
zastopnik v vodstvu stranke, korporacije ali
vlade naj bo lahko samo tisti, ki ga ljudstvo
pozna kot poštenega, nesebičnega, pametne-
ga in pravičnega gospodarja in človeka. In
ki mu kot takemu popolnoma in neomejeno
zaupa ter mu brez vsakega nasilja ali prit-
ska poveri svoje zaupanje. Kajti le takšen
narodni poslanec bo pravi ljudski zastopnik
in narodov svetovalec, nikoli pa ne njegov
strahovalec in preganjalec.

Tako gledamo mi nepolitiki, mi borci
Jugoslavije na pravo demokracijo in poli-
tično strankarstvo.

Za agilnim, splošno priljubljenim tova-
rišem Celjanom Gradišnikom, ki je žel za
svoja kremenita izvajanja splošno odobra-
vanje ljudstva, je nastopil „naš Stane“, kot
ga je predstavil zborovalec predsednik
Orel. Tov. Vidmar je s svojo živahno in, že-
prav šegavo, vendar globoko resnično be-
sedo mahoma užgal zbrane borce, tako da
so mu vse do kraja zborovanja sledili z naj-
večjo pozornostjo, ki so jo vsak hip preki-
niali gromoviti vzkliki in oglušujoče plo-
skanje.

Navajam nekaj odlomkov iz njegovega
govora:

„Visoki generali brez vojske so napo-
vedali divjo ofenzivo proti našemu pokretu.
Trobijo alarm, bijejo plat zvona, kličejo v
boj vse, kar leze ino gre. Samo smola je to,
da za njimi tako malo ali nič ne leze in ne
gre.

Toda oni trobijo in kličejo, pozivajo in
rotijo, kajti nevarnost je velika in strašna.
Prekucuhi so pred vrati, boljševiki, defeti-
tisti, punktaši, avstrijakanti, celo protidržav-

poljanah prelivali kri za osvobodjenje na-
roda, za vstajenje naše velike Jugoslavije?
Kako si predrznete izrekat svojo sodbo vi,
vojni invalidi, ki ste žrtvovali svoje naj-
dražje, svoje zdravje domovini, kako vi, bo-
jevniki, ki ste na Soči krvaveli in padali,
braneč lačnemu tujcu dostop v naše sloven-
ske pokrajine? Kaj hočete res, vi bojni to-
variši in četniki, dvigniti svoj glas proti
vsem krivicam, proti zlorabam, nepoštenosti
in nemoralu? Kaj niso vendar poklicani, da
govorijo v prvi vrsti tisti, ki imajo patent
za to, ki so med vojno čepeli doma in tuhtali
in kalkulirali, kdo bo zmagal? Morda pa je
najbolj poklican tisti, ki je med vojno imel
v žepu potni list, da bi lahko prišel v ino-
zemstvo in se priključil borcem za svobodo
in neodvisnost Jugoslavije, pa je to odklo-
nil, ker še ni bil siguran, kdo bo zmagal.
Govorili naj bi torej tisti, ki niso še duhali
smodnika in ga tudi takrat ne mislijo, ko
bo morda domovina klicala borce v zbor.

Ne, tovariši, dovolj je teh nesramnosti.
Dovolj dolgo smo bili tiho in dovolj dolgo
smo mirno gledali, čeprav s stisnjenimi zob-
mi, vse to početje. Sedaj je tega čakanja
dovolj, sedaj bomo govorili mi borci. Go-
vorili bomo mi vsi tovariši, ki nas ti po-
pali generali nazivljajo boljševike, defeti-
ste, punktaše, ki nas ta jara gospoda ime-
nuje „neke borce“ in „neke bojvnike“. Res-
nično morajo biti sami protidržavni elementi
ti borci, ki tako navdušeno vzklikajo dr-
žavi, naši veliki Jugoslaviji in ki tako na-
vdušeno pozdravljajo svojega vrhovnega ko-
mandanta kralja Aleksandra.

Čudna, prečudna protidržavnost, čudni
boljševiki, čudni punktaši in defetisti.

Čudne, prečudne, tovariši, so te stvari,
čudna, prečudna ta naziranja, ki se rode
lahko samo v bolnih možganih prepadenih
in od strahu zmešanih hysterikov. Še bolj
čudno pa je, da si potem taki ljudje še do-
mišljajo, da bodo s svojimi izzivanji nekako
uravnali naše delo in usmerili naše sile v
smer, ki bi njim ustrezala.

Zato tovariši, in samo zato nas izzivajo,
da bi privlekli na dan razne korupcijske za-
deve iz ožje domovine. Radi bi, da bi se
zapletli v razne procese, ki bi radi zbira-
nja dokazov vezali naše sile in v katerih
bi končno s pomočjo zvez in vplivov, ki jih
imajo, končali brez pravega rezultata. Po-
znamo te stvari, pa ne gremo na to polje,
čeprav bi prav lahko povedali n. pr. kako
so svoj čas ti angelsko čisti veljaki dobivali
delnice neke premogokopne družbe po te-
čaju Din 89:75 ter jih takoj oddali nazaj
banki po Din 600 in Din 625. Lahko bi po-
vedali, da je na ta način veliki mojster teh
čudnih idealistov in njihov prvobornik za-
služil ogromen znesek. Lahko bi povedali

Pogled z govorniškega odra na množico borcev pred Narodnim domom v Celju.

oficir zbiral čete za obrambo našega Koro-
tana, nisem videl, ne opazil dotičnega go-
spoda, kakor tudi marsikateriga drugega ne,
da bi se javil za obrambo naše ogrožene do-
movine. Sedaj mi pa ta gospod prepoveduje
kot jugoslovanskemu oficirju in vojnemu in-
validu, da bi se oklenil jugoslovanske za-
stave.

Ne bom se spuščal v detajle, ker bom
om tem spregovoril na drugem mestu.

Tovariši — borci! Časi so resni, zato Vas
prosim, da sledite vsem govorom dostojno in
mirno in da nihče ne moti našega zborova-
nja. Naša moč bo v disciplini, v mirnem
preziru ter odločnem nastopu zoper kalilce
miru in zoper vse tiste, ki hočejo izpodbiti
naše delo za kralja, narod in veliko močno
Jugoslavijo.

Nato so dobili besedo po vrsti vsi pri-
javljeni govorniki, to je tov. Kuster, pred-
sednik „Boja“, tov. Lorgier, tov. Gradišnik,
tov. Malinar in tov. Vidmar. Radi pomanjka-
nja prostora prinašamo samo nekaj odlom-
kov iz nekaterih govorov. Takoj izpočetka
pa moramo opozoriti na simpatični nastop
tov. Malinarja iz Zagreba. Ta znani na-
cionalni delavec je izjavil, da je čital v ne-
kem listu izjavo neke visoke osebnosti, ki
je bila podana na nekem zborovanju v Ce-
lju, češ da je pokret bojnikov omejen na
Dravsko banovino in da je torej le pokra-
jinskega značaja (menda je hotel reči: ple-
menskega, op. uredništva). „Jaz pa priha-
jam,“ je zaklical govornik, da vam vsem
povem, da to ni res.“ Nato je ob viharjem
odobranju množice naglašal, da borci
nismo osamljeni, da so po vseh banovinah
gibanja, ki se sicer ne imenujejo „Boj“, am-
pak vsako po svoje — toda cilji, je dejal,
so jim vsem enaki, vsi se bore za poštenje,
za enakost države na podlagi pravice in so-
cialnega čustvovanja.

Tov. Lorgier, ki so ga zborovalci pozdra-
vili kot rojaka Savinčana, je med drugim
izvajal naslednje:

„Večkrat beremo v dnevnem časopisju
trpek očitek naši javnosti, da je postala na-
cionalno mlačna in da nima več potrebnega
smisla za nacionalno zavarovanje in utrdi-
tev naših obmejnih predelov. Gruda za gru-
do naših očetov se krha ob meji. Posestvo
za posestvom prehaja v anacionalno tujo
posest. Zakaj to? Kako to? Ko pa imamo
vendar sedaj med našimi ljudmi veliko več
bogatinov in milijonarjev, kakor smo jih
imeli pred vojno. Res je. Imamo nekaj več
bogatinov, kakor smo jih imeli nekdanj, toda
današnji naši bogatini se razlikujejo od
prejšnjih v tem, da so izgubili v veliki ve-
čini pravi duhovni stik z našim ljudstvom,
z njegovo od znoja prepojeno slovensko gru-
do, ki jo gledajo nekeko s profinarskega,
tujsko-narodno-prometnega stališča in ne
več tako, kakor gleda hvaležen in ponosen
sin svojo ljubečo in skrbno mater. Ni torej

morale, predvsem naše javne morale. V kul-
turni, z zakoni urejeni državi mora biti jav-
na morala zenica v očeh celega naroda,
predvsem pa v očeh njegovih predstavnikov
in zastopnikov. Ne sme se zgoditi, da bi se
javna morala tehtala po svetovnem prepri-
čanju ali po politično strankarski pripad-
nosti. Še manj pa more biti kriterij za njo
bolj ali manj z denarjem nabasan žep. Tudi
visok naslov in odgovoren položaj v javni
funkciji ne more biti imun pred njo. Kajti
morala je samo ena in absolutna, vse drugo
pa je nemoralno in zasluži najstrožjo ob-
sodbo.

Ako vzamemo s tega vidika pod mikro-
skop našo ožjo domovino, vidimo, da so nam
ustvarile politične stranke v zadnjih 15 le-
tih v naši banovini prav poseben tip demo-
kratične morale, ali pravilnejše lažidemo-
kratične morale. Saj smo čutili in čutimo
na svoji koži, da je postal vsakdo v očeh
naših strankarskih politkov še le tedaj pravi
človek in državljani, ako si je nabavil nji-
hovo strankarsko legitimacijo. Kdor si je
pa upal imeti celo svoje lastno prepričanje
in je bil pri tem državni ali samoupravni
nameščeneec, tega so pa naši politični vele-
možje enostavno penzionirali ali prega-
njali, tudi če je imel veččlansko družino,
kot garjevo ovco iz kraja v kraj. Ako pa je
bil to privatni nameščeneec ali delavec, se
mu je pa godilo enako, če so le mogli poli-
tično strankarski potentati vplivati na nje-
govega delodajalca, ali pa če je ta sam imel
slične pojme o demokraciji in javni morali.
Tudi za kmeta so imeli ti gospodje pristen
demokratični lek, ne sicer tako radikalen,
kakor nekdanj za Matijo Gubca, vendar pa
zadosti učinkovit in večkrat tudi pogubono-
sen. Privili so ga enostavno na podlagi svo-
jega vpliva, ali mu pa zadržali vrat z od-
povedjo kredita.

Posledica takšne potvorjene ljudske sa-
movlade ali demokracije v naši banovini je
bila ta, da smo dobili po izjavah samih teh
strankarskih mogotcev kar 2 garnituri dr-
žavnih in samoupravnih nameščenecv, ki se
jih je premetavalo sem in tja, kakor je pač
kazal strankarsko politični barometer. Pra-
va in zdrava demokracija pozna samo eno
garnituro državnih nameščenecv, objektiv-
nih in vestnih v vršenju svoje službe po za-
konu ter zvesto vdanih samo kralju, narodu
in državi. Pri nas pa je bil ubogi naš javni
nameščeneec, ki bi se ga naj raje boljše pla-
čalo in ki naj bi bil odgovoren za svoje delo
samo obstoječim zakonom, podvržen čisto
vsem mogočim šikanam, grožnjam in prit-
skom ter preganjanju politično strankarskih
velikašev. Marsikdo ni mogel večkrat pri
najboljši volji postopati objektivno in pra-
vično po zakonu, ker je vihtel nad njim bič
narodni izvoljenec, ki je smatral čisto svoj
volilni okraj za lovski revir, svoj poslanski
mandat za lovsko pravico in svojo poslan-

Pripravljalni odbor krajevnne skupine „Boja“ v Celju.

ni elementi, separatisti, skratka cel pekel
se je združil proti nedolžnim in angelsko
čistim pravičnikom.

Tovariši! Bridka resnica je, da je nevar-
nost velika in strašna. Velika in strašna ne-
varnost je za mastna korita in udobne in
donosne stolčke.

Strašna nevarnost preti lepemu, udob-
nemu in komudnemu življenju teh laži-ge-
neralov.

To neumno ljudstvo, pravijo ti generali,
naseda „nekim borem“ in se zbira proti vo-
lji, da celo proti izrecni prepovedi teh stra-
hivalcev, kar na zborih da protestira in ob-
soja tako grozno plodono in tako strašno
nesebično delo teh žrtev za narodov blagor.

S kakšno pravico, tovariši se pravzaprav
zbirate? Kako si predrznete sploh odpreti
usta vi, vojni dobrovoljci, ki ste na bojnih

tudi, kako in na kakšen način je hotel vri-
niti ta mogočnejši ljubega brata v upravni
odbor iste družbe, da mu osigura dobro ko-
rito in ga preskrbi. Pa kam bi nas zavedlo
to naštevaje. V raznih arhivih se zbirajo
dokazi, katere znašajo brez našega poziva
razne žrtve te brezvestne požrešnosti. Lep
kupček jih je, zelo, zelo zanimivi so in ča-
kajo dneva, ko bodo prišli na vrsto, da iz-
vrše svojo nalogo.

Za enkrat pa, tovariši, mi nimamo časa
za te stvari, mi imamo važnejša dela in na-
loge. Tudi ni vse to prav nič važno, kajti,
tovariši, mi smo že povedali, da odklanjamo
stare metode, pa hočemo tudi v tem oziru
opustiti stare, slabe metode. Ne bomo dosti
dokazovali in zbirali dokazov. Ko nastopi
naš čas, bomo te tiče enostavno postavili
pred sodišče, pa bodo morali oni dokazo-

vati in izkazovati. Morali bodo pojasniti, odkod jim njih lepo premoženje doma in v inozemstvu. Pa če ne bodo mogli dokazati, da so na pošten in pravilen način pridobili ta premoženja, bodo ostali pač za mrežo, premoženje bo pa zaplenjeno. Ta metoda se mi zdi mnogo enostavnejša, pa tudi mnogo uspešnejša. Zato prosimo to gospodo samo malo potrpljenja, kajti naš čas že prihaja, pa se bomo že pravočasno pobrigali za to zadevo in dali priliko, da v polni meri dokazajo svojo čistost, požrtvovalnost in nesebičnost.

Tovariši!

Naši nasprotniki, ki so trenutno v divji ofenzivi proti našemu pokretu, nam očitajo vse mogoče, pa nam očitajo med drugim tudi to, da pravzaprav še nismo objavili svojega programa, da nismo še povedali točno vseh svojih načrtov itd. Da, tovariši, program, program, to je sila važna zadeva, brez katere sploh ne gre. Morda mora biti tudi lepo vezan in zlato obrezan, kakor ga imajo stranke. Tak program, lepo vezan in skrbno izdelan in dognan, je važna in lepa stvar, samo do sedaj še nismo doživeli, da bi se tudi izvrševal.

Zato se nam ne zdi tako posebno važno, da bi skrbno izdelali sijajen program, poln podrobnosti in brezpomembnih drobnarij, ki se ne izvršujejo.

Mi smo svoj program že objavili in povedali. Naš program je očistitev vsega javnega življenja, uveljavljanje pravičnosti, poštenosti in nesebičnosti v vsem javnem delovanju in ozdravljenje naših obupnih razmer. Kdor malo pomisli, kdor se malo zamisli v to nalogo, ki smo si jo postavili, mora uvideti, da je ta naš program velikanski, da je tako ogromen, da je treba za izvršitev ne samo ogromne energije in vztrajnosti, sposobnosti in požrtvovalnosti, ampak tudi izredne odločnosti in poguma.

Tovariši!

Kaj me je napotilo, da omenjam danes te stvari? Vidite, v zadnjem času, posebno pa v zadnjih dneh, je borba proti našemu pokretu neverjetno oživela. Generali brez vojske so zasnovali generalni naskok na nas in so privlekli v boj prav vse rezerve in tudi vse kanone. Tukaj doma in spodaj v Beogradu so dvignili hrup, alarm, mobilizacijo, kajti nekaj novega, strašnega so izlegli.

Naš pokret, pravijo, je naperjen v prvi vrsti proti stranki, to je proti Jugoslovanski nacionalni stranki in je poleg tega le krinka za povrnitev stare klerikalne, punktaške in ne vem kakšne še stranke.

Tako glasi sedaj ta nova grozna obtožba. Da pa ne bomo morda ovrgli to obtožbo, so nam že vnaprej povedali, da že vedo, da bomo zopet izjavljali, da smo nadstrankarski pokret, da smo nepolitični v smislu pravil itd., da pa je to samo krinka itd. No, tovariši, mi nismo vajeni izmikati se, ker imamo pač korajžjo povedati vse, kar mislimo, jasno in javno. Nimamo kaj prikrivati in tajiti, delamo javno in odkrito, pa tudi glede podtikanja lahko javno povemo, kaj mislimo.

Tudi v tej obtožbi gre, tovariši, za isto mahinacijo, kakor sem jih malo prej omenjal. Gre za interese strahovalske klike, gre zopet za skupino, ki se čuti ogroženo, in se skriva za stranko, pa če bo treba za režim in celo za državno zastavo. Mi smo dovoljkrat že poudarjali, da se ne mislimo spuščati v strankarske zadeve, ker smo mnena, da je vse to brezplodno in brezmiselnost. Časi so danes tako resni, da je v resnici nujno potrebna koncentracija vseh narodnih sil brez oziroma stare strankarske razprtije, da je torej po našem mnenju mogoča delitev samo na dve skupini, na poštene, pravične in čiste, in pa na drugi strani na vse one, katere bo narod žigosal kot škodljive zajedalce in izkoriščevalce ter narodne izdajalce. Toda brez oziroma na to naše stališče, ki bo prav gotovo zelo kmalu na celi črti zmogalo, naj povemo svoje mnenje glede podtikanja borbe proti stranki.

Nam, tovariši, ne prihaja na misel, da bi se spuščali prav brez potrebe v borbo s stranko, ne samo iz že omenjenih razlogov, marveč tudi zato ne, ker smo prepričani, da bi bila taka borba krivična, nepravilna. V vsaki stranki imate ljudi, ki so dobrohotni, ki so brezpogojno poštene, pravični in nesebični, kratka ljudi, ki ravno tako kakor mi obsojajo hrepenje klike in koruptnih mogotcev, ki hrepenje in žele razčiščenje in očistitve, ki se jim upira vsako nasilje in krivica. Prepričan sem, da je v vsaki stranki celo ogromna večina takih ljudi, torej ogromna večina idealistov, ki so le v svoji skromnosti in neborbenosti potisnjeni v ozadje, pa proti volji tvorijo stafažo kliki, ki ji je tuj vsak idealizem, ki išče vedno in povsod le sebe samo.

Ko je sodbda ljudstva na naših zborih udarila po teh klikarjih, po teh valpetih in zajedalcih, so se hitro skrili za hrbet poštenih pripadnikov stranke in iznašli našo borbo proti stranki. Vsi ti manevri so zaman. Zaman vse skrivalnice, žigosani ste, pa se ne skrijete, če tudi zlezete v mišje luknje.

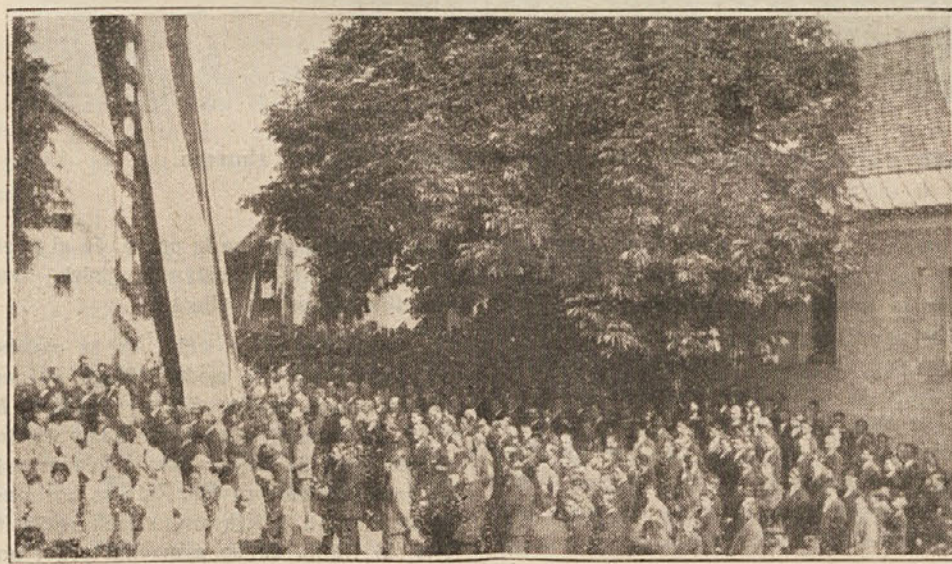
Ne boste nas speljali na slepi tir, naš boj je odkrit, je odločen, naš boj je jasno usmerjen. Ni boj proti stranki, ampak oster boj proti tistim strankarjem, ki so zlorabili i stranko i svoje javne funkcije v sebične namene in delali ljudstvu krivico in nasilje.

Da, tovariši, če bi tvorili stranko samo taki patent-patrioti, samo taki zajedalci in izkoriščevalci, potem bi naravno naš boj moral biti usmerjen tudi proti stranki. Za enkrat pa smo trdno prepričani, da tvorijo ti žigosani zajedalci le neznatno kliko, ki si je prisvajala in okupirala vso oblast v stranki in terorizirala tudi v stranki vse dobre in poštene. In če nas je ta jara gospoda s svojimi podtikanji izzvala, da govorimo o tem, potem gremo pač tudi v tem oziru do kraja.

Kjer je potem ves narod, tam so in morajo biti tudi vsi oni poštene in značajni možje, ki so sicer organizirani v stranki, ki pa se ne strinjajo z metodami klike, ki zastruplja dovolj dolgo razmere v Sloveniji. Na te naše tovariše in somišljenike gre danes naš poziv, gre danes naša zahteva. Izpolnite, tovariši, svojo dolžnost kot loveci za pravico in poštenje, začnite borbo za očistitve tudi v svoji stranki, kakor jo vodijo vaši tovariši v vseh korporacijah, organizacijah in združenjih. Ne strašite se ničesar in nikogar, izženite tudi iz stranke s korobačem škodljivcem našega naroda, uničite v interesu stranke, naroda in države koruptno in brezvestno kliko. Opustite pasivnost in bodite borbeni, kakor je to spodobno za borca, za bojovníka. Vsa poštena javnost, vse pošteno slovensko ljudstvo bo na vaši strani. Zbršite, operite madež, ne dovolite, da se istoveti ta klika z vami idealisti in poštenjaki. Ogromno večino imate v stranki, treba je le, da se otesete predsodkov in neutemeljenega obzira in strahu pred samozvanci, ki predstavljajo le sebe in kvečjemu še ozek krog klike in nič več. Pometite te smeti, iztrebite ta plevel, če ste res borci, če ste res bojovníki za poštenost in pravico.

Tovariši!

Oznanjamo novo dobo, dobo prevladanja poštenja, pravice, svobode in stvarnega, ko-

Pogled na zbor dolenjskih bojovníkov v Škocijanu.

ristnega dela, dobo združevanja, ujedinjenja vseh poštenih in dobrih ljudi, pa morajo zato pasti vse ovire, vse napote in zapreke, morajo pasti vsi spletkarji in mešetarji, vsi kramarji in politični verniki, vsi ki so živeli in bogateli brez poštenega dela od ljudske nesloge in razdvojenosti.

Mislim, tovariši, da so sedaj računi čisti, da smo vrgli karte in da ne bo več prav nikakih dvomov. Naš boj gre na široko na vseh frontah, gre kakor povodenj, ki odnese vse, kar je slabotno in krhko, ki vdere v vse prostore, ki preplavlja polja in ceste, ki ne pozna zaprek in ne prizanese še tako skritemu kotičku. Naš očistevalni pokret iztreblja staro miselnost, podira stare predsodke in malenkostne ozire, ter ustvarja novo miselnost, svobodno in zdravo, enotno in odločno. Zato je nesmiselno podtikanje, da je naš pokret le maska za obnovo katerekoli bivše stranke ali politične skupine, kajti mi hočemo, da se nikdar več ne vrnejo stare nezdrave strankarske razprtije. Odklanjamo vsako obnavljanje starih grupacij in organizacij, ker hočemo, da se naš narod grupira in organizira v enotno fronto, hočemo, da se končno vendar enkrat neha idiotsko medsebojno klanje, da preneha žalostna vloga, ki jo igramo v Beogradu, kjer smo se do dobra kompromitirali in osramo-

tili z večnimi medsebojnimi denunciacijami, tožarenjem, klevetanjem, obrekovanjem in klečeplazenjem. Hočemo, da bomo že vendar enkrat tudi v tem pogledu zastopani tako, kakor enodušno zahteva resnična in svobodna volja naroda, tako kakor odgovarja to visoki stopnji našega kulturnega in gospodarskega razvoja. Hočemo, da bodo naši zastopniki v Beogradu vzor narodnih zastopnikov, da bodo vzorni v nesebičnem vršenju prevzetih dolžnosti, da bodo s svojim zgledom in delom vplivali tako prepričevalno in tudi tako enotno in odločno, da bomo Slovenci v naši Jugoslaviji v resnici eden glavnih stebrov pozitivnega dela, eden glavnih stebrov dela za pomirjenje in ureditev vseh notranjih problemov, da bomo Slovenci jugoslovanska Sparta, v kateri bo imela državna misel vedno najboljšo, pa tudi najzanesljivejšo in odločno pobornike.

Zato pa je, tovariši, potrebno, da se po eni strani energično otresemo samozancev, ki delijo in razdvajajo narod, po drugi strani pa, da z največjim samozatajevanjem in uvidevnostjo delamo na zbližanju nekdanjih političnih nasprotnikov, da z vsemi sredstvi pobijamo vse znake in pojave stare strankarske zagrizenosti in mržnje.

Veliki zbor kmetskih borcev v Škocijanu pri Mokronogu.

4000 udeležencev. — Zbor borcev iz Škocijana, Šmarjete, Bučke in Bele cerkve. — Ljudstvo se spominja svojih mrtvih. — Dolenjci manifestirajo za Kralja, Jugoslavijo in pravico. — Praznik za dolenjsko stran. — „Kmečka duša je spet vesela“.

Takega velikega shoda menda še ni videla ta stran našega lepega Dolenjskega, kot je bil zbor Borcev na Vnebohod, 10. t. m. Prihitelo je ljudstvo s hribov in iz dolin, od blizu in od daleč, da počasti spomin mrtvih vojakov-domaćinov in da sliši besede upanja in poguma, ki jih oznanja Združenje Borcev Jugoslavije. Prišli so kmetski možje in fantje iz škocijanske, bučenske, šmarješke in belocerkovške župnije, prišlo jih je pa tudi dokaj iz Šentjerneja, Rake in celo s Studenca. Mnogo je bilo tudi žena in deklet. Seveda so na prazniku Borcev prevladovali goste, strnjene vrste

Nas Slovencev je malo, poleg tega pa je še velik del našega naroda odtrgan od nas, pa si ravno zato, tovariši, ne moremo in ne smemo privoščiti luksusa deljenja, zato se ne smemo igrati liberalce in klerikalce, zato se ne smemo iti Kranjce, Štajerce, Primorce itd. Le če bomo vsi složni in edini, bomo nekaj pomenili v državi, le če bomo vsi složni, edini in pozitivni v delu, bomo kaj dosegli. Če se bomo pa delili in cepili, bomo propadali in bomo vedno le igračka v rokah pametnejših.

(Viharno odobranje. Klici: Tako je! Živio naš Stanel!)

Zborovanje, ki je potekalo ves čas v znamenju navdušenja, vere v sveto našo stvar, discipline in enodušnosti, je zaključil predsednik malo pred eno. Kljub soncu, ki je pripekalo, se zborovalci niso genili z mest. Popoldne je imelo Celje pestro in živahno sliko, saj ga je oživljalo tisoče krepkih borcev, ki so nosili v gumbnici trobojne kokarde in nad katerimi so ob odhodu veselo plapolale v vetru velike državne zastave, govoreč jasno in nedvoumno: tako ljubi naše ljudstvo državo, ako ga vodijo ljudje, ki ga razumejo in katere ono razume.

Prvi je dobil besedo tov. dr. Davorin Gros, predsednik kraj. org. „Boja“ v Novem mestu. Iz njegovega govora navedimo to-le:

Tov. Gros se je dotaknil med drugim tudi javnega gospodarstva. Prinašamo njegova izvajanja, ki so vzbudila med možmi veliko pozornost:

„Tovariši! Kakor preprost kmet dela in obdeluje svojo kmetijo po popolnoma določenem načrtu in pri tem tudi nadzira in kontrolira, če njegova družina res dela tako, kakor gospodar ukaže, tako je treba tudi v samoupravnem in državnem gospodarstvu pametnega in povsem določenega načrta, po katerem se bo vršilo vse državno in javno gospodarstvo sploh, pa tudi vse privatno gospodarstvo. Danes o tem pri nas ni nobenega govora. Vsak dela, kakor mu kaže bolj prav za lastni žep, pa prav nič mu ni za to, ali je to njegovo gospodarstvo koristno za državo in celokupni narod. Tovarne rastejo vedno nove in nove, pa zopet propadajo, ker nimajo življenjske možnosti, nekatere, ker so že od vsega začetka postavljene na tako slabe noge, da ne morejo uspevati.

Vsega tega bi ne smelo biti in zadnji čas je že, da se tudi pri nas prične s pametnim smotrenim gospodarstvom v vseh panogah, zlasti pa je potrebno, da se nad vsem javnim gospodarstvom postavi stroga kontrola in sposobni ter vestni revizorji, ki bodo budno čuvali nad celokupnim poslovanjem v vsem državnem in javnem gospodarstvu, da se onemogočijo trajno in kar naprej se ponavljajoče poverebe državnega denarja, ki gredo v težke milijone in stanejo državo letno prav velikanske vsote, ki jih mora narod plačati za take zajedavce in pustolovce.

Vse države, ki streme za resnično dobrobitjo in napredkom, uvajajo ali pa se vsaj resno pečajo z idejo načrtnega gospodarstva, kajti v današnjem gospodarskem kaosu in anarhiji, ki je posledica izključne osebne inicijative, klji država ne stavlja zlasti pri nas nobenih ovir, je napredek nemogoč. Pa ne samo napredek, temveč tudi soliden obstoj je resno ogrožen, kajti razmere so pač take, da nujno zahtevajo gospodarstvo po pametnem in premišljenem načrtu, kjer naj ima država odločilen vpliv tudi v privatnem gospodarstvu, kjer naj država skrbi za to, da bo gospodarstvo v resnici tako, kakor to zahtevajo interesi države in celokupnega naroda, ne pa interesi posameznih mogotcev.

S tem bi se na mah pri nas do dobra izboljšale težke razmere, kajti z načrtnim gospodarstvom bi bilo konec tuda današnji korupciji, ki ima še vedno silno plodna tla in katere kar neče in neče biti konec. Z načrtnim gospodarstvom bi bilo treba vsekakor urediti tudi odnošaje našega človeka do tujega kapitala pri nas, ki danes izžema do najskejših možnosti našega človeka. Ne samo, da so pri nas danes tujci za enako delo dosti boljše plačani, kakor naši ljudje, da zavzemajo tuji pretežno najboljša mesta, tuji kapital izrablja našega

človeka tako, da bi morala država temu napraviti konec. Za primer naj navedem samo, da neka premogokopna družba, ki je v rokah tujega kapitala, izplačuje za preteklo leto 130% dividende delničarjem, rudarji pa imajo plače, ki ne nudijo niti najbornejšega obstanka trdo delavnemu človeku. Pri tem je najžalostnejše pač še to, da takim izkoriščevalcem našega naroda pomagajo tudi naši domači ljudje, samo da se dokopljejo do mest upravnih svetnikov ali podobnega.

O odnosu našega človeka je tov. Gros dejal tole:

Naš pokret hoče močno, složno in edino Jugoslavijo, v kateri bo narod zadovoljen. Naš preprosti človek še pojma nima, kaj je sploh punktaš, in ve, da je njegovo mesto edino v enotni in močni Jugoslaviji. Ne želi si stran iz te države, toda če z današnjimi razmerami v marsičem ni zadovoljen in ne more biti zadovoljen, radi tega še davno ni punktaš. Kdor

Za njim je z močnim glasom nastopil tov. Ivo Marinko iz Ljubljane, ki je v poljubnem govoru razložil zahteve Združenja Borcev Jugoslavije.

„Dravi vojni tovariši! Ko vidite, da dobivajo zadnji čas naši zbori drugačno lice, ko čujete na njih besede, ki jih v začetku našega gibanja nismo rabili, se bodejte morda vprašali, če se niso naši cilji spremenili. Naši cilji so ostali isti, kakor so bili, le razmere in pa čas nas silijo, da opustimo svojo dosedanja rezervo in stopimo na dan s svojo nekdanjo bojevitostjo, nismo pa pri tem zatajili svojih prvotnih ciljev, kajti dobro se zavedamo, da se ne moremo uspešno boriti za svetovni mir, če ne ustvarimo pravičnega reda in miru v svoji lastni domovini.

V naši domovini je nekoliko ljudi, ki jim naš živahni pokret ne prija. Ti ljudje nas denuncirajo, da se kot nepolitična organizacija

Nato je tovariš Marinko obravnaval vprašanje naših ciljev in načrtov.

„V svrhu zaposlitve ljudstva in neizrabljenih delavnih moči — kar znači največjo zgubo v narodnem gospodarstvu — zahtevamo,“ je rekel, „izvedbo javnih del, katerih brezštevilna nujnost je očitna: regulacija rek, naprava vodovodov, izvedbo elektrifikacije, izsuševanje naših močvirij, kar bi zaposlilo na tisoče ljudi, ureditev hudournikov, pogozditev kraškega sveta, da o zgraditvi prepotrebni železniških zvez, popravi propadajočih cest in spopolnitvi cestnega omrežja niti ne govorimo. (Primer: Francija je določila 9 milijard frankov za javna dela, napravila je 6-letni načrt: 100.000 brezposelnih od celotnih 300.000 bo skozi 6 let stalno zaposlenih. — Denar bodo dale zavarovalnice!).

Naš pokret stremi za novim občestvom razuma in idealov, za zavestjo skupnosti, ki

triot je vsakdo, ki izpolnjuje svoje dolžnosti do domovine, plačuje davke, spoštuje njene zakone in jo brani pred sovražnikom, če treba. Enkrat za vselej se mora nehati nasilnost, češ kdor ni z nami, je protidržaven, ni patriot, ni nacionalen!

Nam Slovencem je pred vsem potrebno složno delo vseh! Pozabimo na nekdanje strankarstvo, izbrisimo si ga iz spomina. Vsaka medsebojna mržnja naj izgine, spoštujemo drug drugega, ljubimo se, saj smo vsi sinovi iste slovenske matere.

Kot složni Slovenci — Jugoslovani pa povejmo na ves glas, da zametavamo monopolizacijo patriotizma. Saj je vzvišeno nad vsak dvom, da vsi Slovenci enako ljubimo kralja, državo in domovino. Vsi Slovenci smo se s slehernim utripom svojih src oklenili svojega kralja, svoje dinastije. Mi smo mu brezmejno vdani, ker brezpogojno zaupamo, da bomo pod njegovim vodstvom složno dosegli naše narodne in družabne cilje.

Zato naj živi naš kralj Aleksander I. — Živijo!”

(Vihar navdušenja, vzklikanje Gospodarju brez konca in kraja.)

Zadnji je govoril tov. Vladislav Fabjančič, I. tajnik „Boja“. Zborovalci so ga kot domačina burno pozdravili.

Iz njegovega govora, ki je bil v glavnem isti, kot na ostalih shodih na Dolenjskem, naj navedemo to-le:

„Bojni tovariši! Vojaki! Državljan!”

Prelepi so naši dolenjski kraji. Znamenito je slovensko ljudstvo, ki prebiva tod. Poleg naravne nadarjenosti, ki diči ta narod in ga usposablja za velika dela, govori v njegov pri-log tudi tisto malo zgodovine, kar je imamo mi Slovenci. Ta dokazuje, da je ljudstvo v teh krajih bilo tudi v preteklosti odorno, da je prvo zgrabilo za nove misli, da pa je tudi znalo, kadar je bila sila velika, braniti svoj dom in vstati na noge za svoje pravice: zoper nasilje in krivico. O tem nam pričajo stoletja turških bojev, zlasti pa kmečki punkti, ki so ravno v teh krajih zavzeli največji obseg. Slovenska in hrvaška kmečka kri je rosila tudi bregove Save in Krke in izpričala, da živi tod žilav, svobodoljubljen kmečki rod, ki ljubi svojo zemljo, svoje stare pravice in svobodo. Da ljubi nadvse prostost, da spoštuje pravice drugih, da pa je neuklonljiv, kadar gre za pravico, resnico in poštenje. To so izkusili drugi, pa bodo izkusili še mnogi domišljavci, ki mislijo, da bodo kot nekdanj valpeti „krotili“ svobodnega slovenskega kmeta.

Človek je torej vesel, ko pozdravlja kot bližji rojak Dolenjce, krepko, žilavo ljudstvo teh prekrasnih krajev.

Vsi mi iz vodstva Združenja Borcev Jugoslavije se zavedamo, kako veliko odgovornost pred Bogom, ljudstvom in zgodovino smo prevzeli, ko smo se lotili svoje ogromne naloge: odločilne borbe za red, pravico, poštenje in gospodarsko vstajenje naše prelepe Kraljevine Jugoslavije ter v zvezi s tem za prebujenje, obnovo, renesanso naše prelube ožje domačije, naše drage slovenske dežele in njenega ljudstva.

Svoja izvajanja, ki so jih poslušalci odobraval, z nenavadnim navdušenjem, je tovariš Fabjančič zaključil s tem-le pozivom:

„Naša ožja domačija, naša prelepa dolenjska stran ne sme ostati zadnja v našem velikem gibanju (klici: „Prvi hočemo biti!”) Nas čakajo ogromne zgodovinske naloge. Oči države in tudi sosedov so uprte v nas. V borbi za pravico bomo čisto spredaj, kot v vojski najboljši kanonirji in pehota, vajeni zmage, tako v mirovni bitki nezlomljivi vojščaki. Nobene spletke ne pomagajo nič. Dolenjsko ljudstvo je nezlomljivo, vdano Bogu, Kralju in Pravici. Mi zaupamo v svojo lastno moč, v trdno vero in odločnost naših slovenskih stotisočev, v bratsko pomoč in složno podporo milijonov poštenih Hrvatov in Srbov. Poštenih in odločnih ljudi pa ne morejo zlomiti pek-lenska vrata. Zatorej z zaupanjem v Boga, v neumrljivo božjo pravico in resnico, v pošteno dušo našega kmečkega človeka, z zaupanjem v notranjo moč našega gibanja, z globoko vero ljudi, ki se ne bojijo ne smrti, ne resnice, pa tudi ne odgovornosti, vam velim: v imenu božjem naprej v zmago! Borci v zbor!”

Vihar odobravanja, ki se ni hotel poleči, dokazuje, da je dolenjska stran vsa v taboru Borcev. Opoldne je tov. Marjetič zaključil s pozivom na vpis v organizacijo znameniti zbor, ki ga bo ljudstvo dolgo, dolgo ohranilo v spominu. „Kmečka duša je spet vesela“, so dejali zborovalci. In res je prekrasno vreme oznanjalo, da se veselita obenem z dolenjskim kmetom nebo in zemlja novega vseljidskega gibanja za vstajenje in prerojenje naroda in države.

Pogled s stolpa župne cerkve v Ribnici na tisočglavo množico ljudstva med zborom.

očita našemu pokretu, da sestoji po večini iz punktašev, ta je nesramen obrekovalec, ki ga bo kmalu doletela zaslužena kazen, kajti narod je na koncu svojega potrpljenja in če narod enkrat izgubi potrpljenje, potem naj se vsi tisti, ki danes očitajo našemu pokretu iz pre-mišljene zlobe take izmišljotine in gorostasnosti, pripravijo na prav zasluženo kazen, ki premajhna sploh ne more biti.

Ti škodljivci naroda trosijo okrog tudi vesti, da bojevniki hočemo zopet vojsko. Tudi to je grda in nesramna laž, kajti nikomur pač ni bolj pri srcu mir, kakor pa nam, ki smo okusili grozote svetovne vojne. Vsako bodočo vojno moramo zato preprečiti, ker z njo ne bomo nič pridobili. Toda priznati moram na tem mestu ponovno, da vodimo bojevniki drugo vojsko, ne s puškami in topovi, kakor v vojni, temveč smo napovedali vojsko korupciji, neredu, nepoštenosti in to vojsko hočemo tudi dobojevati. Čakali smo res in pustili samozvancem, da so pri nas doma z našim narodnim premoženjem gospodarili. Toda, ker smo se prepričali, da ne gospodarijo v korist države, Kralja in naroda, temveč za sebe, smo se odločili, da temu napravimo konec, da ne bo država trpela še več škode, kakor jo že trpi in da jo ne bodo ti ljudje spravili na rob prepada. Kajti potem jo bomo morali reševati zopet z orožjem v rokah, oni pa se bodo zopet poskrili v varne luknje.

Zato, tovariši, je naš pokret potreben, pravičen in pošten, v njem je prostora le za poštenjake in ljudi, ki imajo čiste značaje.

Kajti le s takimi ljudmi moremo doseči naš cilj: boljšo bodočnost našega naroda, kruh za vsakega delovnega človeka, odstranitev nesposobnih in korumpiranih ljudi z vodilnih mest, kazen za storjene krivice, močno, enotno in složno Jugoslavijo, ki bo znala preprečiti vsako bodočo vojsko.

Tovariši bojevniki! Zdravo!

Govor dr. Grosa je bil toplo, mestoma v-harno nagrajen s pritrevanjem.

tudi politično udeležujemo. Tem nesrečnim dušam je treba enkrat odgovoriti, da kritika politike in tolmačenje narodovih zahtev še ni politično udeleževanje, kakoršno nam kot društvu zabranjuje zakon. Naše združenje borcev Jugoslavije ni kršilo zakona in ga ne bo kršilo, ker hoče tudi z naprej ostati nepolitična organizacija. Ne bodo se pa izpolnile želje raznih patent-patriotov, da bi združenje borcev ostalo brezpomembno pohlevno društvo v času, ko naš narod tako grozno trpi.

Kot bojevniki, ki smo se za svobodno domovino borili, žrtvovali zanj kri in svoje zdrave ude, imamo pravico, da uredimo to domovino po svoji volji in delamo zanj kot svobodni državljani edino po svoji vesti in po svojih močeh, ne pa po gnusnih željah raznih narodov sovražnih političnih verižnikov.

To je naša legitimacija, in te legitimacije si ne damo vzeti! Mi nismo paradna organizacija kake politične stranke. V svojih vrstah nikogar ne vprašamo, kje je politično organiziran, a naše Združenje združuje bratsko in tovariško vse stanovne. In baš v tem je naša moč, da smo kljub razlikam v stanovih in strankarsko politični pripadnosti posameznih članov složni v ciljih, a složni tudi v vseh svojih zahtevah in potih, ki jih za dosego svojih zahtev izbiramo.

Združenje borcev Jugoslavije — bojevniki — borci — smo torej popolnoma nadstrankarska nepolitična organizacija, ki pa bomo v danem momentu z vso svojo nezlomljivo silo strnjeno podprli tisto stranko, ki bo nastopala za ista stremjenja in hotenja, za katerimi stremijo borci. Pri tem bodo borci odločilno vplivali tudi na izbiro oseb, ki bodo morale biti take, da jim bodo prožile popolno jamstvo, da bodo pri svojem javnem delovanju neomajno in dosledno s trdno hrbenico zastopale vse želje in zahteve borcev. Mi se ne-čemo udinjati nobeni stranki, mi bomo podpirali tisto, ki bo narodu najbližja!”

(Glasno odobravanje in ploskanje.)

je samo tedaj pristna in prava, če ni prisiljena, kajti pravo državljanstvo in ljudska skupnost temeljita na prostovoljnosti.

Predvsem pa je treba, da se osvobodimo od dednega greha medsebojnega nezaupanja, medsebojnega zaničevanja, ki je najbolj žaljivo tedaj, če temu ali onemu odrekamo nacionalno zanesljivost, na katero imamo vendar vsi enako samoumevno pravico. Zato se borci ne moremo strinjati z izjavami strankarskih ideologov, ki trdijo, da so samo oni pravi nositelji državne nacionalne ideje. Za take nazore se človek pri najboljši volji ne more ogreti, ker so plesnivi izraz predšestojanuarskega ozračja.

Mi hočemo docela prelomiti s preteklostjo, mi hočemo novega državnega življenja na podlagi medsebojnega zaupanja, na podlagi svobodne državljske zavesti, ki ustvarja zavest skupnosti, mi si želimo občestva, povezanega z živo silo ideje, ker nam je ta naša država življenjska potreba in gledamo nanjo kot na organsko zajednico, ki je skupna last nas vseh in v kateri imamo vsi enake pravice in enake dolžnosti.

V tem duhu in cilju se giblje naše gibanje borcev, ki zavzema čedalje večji razmah, ker pač ustreza današnjemu razpoloženju ljudske duše. In je samo razveseljiv pojav, da se ljudska duša nagiblje na tako pozitivno stran.

Zato je tudi povsem naravno, da so tisti faktorji, ki vodijo računa o ljudskem razpoloženju, ki imajo res nekaj državniškega pogle-da in ki znajo postaviti interes države nad interese stranke, temu pokretu naklonjeni. Tistim, ki jim je pa partizanstvo začetek in konec vsega dejanja in nehanja, ki stoje na stališču „Mi in samo mi“, ki mislijo, da imajo samo oni patent na patriotizmu, tistim pa smo seveda borci trni v peti.

Borci ugotavljamo enkrat za vselej, da strankarska pripadnost, oziroma politično pričanje ni nikaka ocena za patriotičnost. Pa-

Svetli dan Ribniške doline.

V nedeljo, dne 13. maja 1934.

Ribniška dolina je znana že od nekdaj po svoji lepoti in po krepkem, umnem ljudstvu, ki prebiva v njej. Kdor je to ljudstvo videl v nedeljo, ob priliki zbora borcev, kdor je opazoval navdušenje, ki mu je sijalo z obraza, kdor je poslušal, kako so modrovali možje in fantje, se je moral čuditi, zakaj še vse premalo je znanega med nami o ribniški dolini, čeprav vemo, da smo Slovenci od tam dobili že več izvrstnih kulturnih delavcev. Pokazalo se je tudi, da je to ljudstvo prav tako državotvorno in še bolj kot katerikoli patent-patriot, da ima v sebi izreden zmisel za podrobno delo in organizacijo.

Od vseh strani so se v nedeljo popoldne zgrinjale množice na Glavni trg v Ribnici, na katerem je pred dekliško šolo stala v državne trobojnice odeta govorniška tribuna. Dohajali so borci na vozech, okrašenih z zelenjem in zastavicami, iz Sodražice, celo iz daljnega Loškega potoka, iz Lašče in iz Kočevja. Zanimivo je to, da so organizatorji tekmovali med seboj v tem, kdo bo nudil udeležencem zbora prevoz po nižji ceni. Tako so se mogli iz Loškega potoka pripeljati v Ribnico in se vrniti nazaj (24 km) za 7 dinarjev, bližji kraji pa so prevažali za 3 dinarje po osebi.

Krasen je bil sprejem govornikov Osrednjega izvršnega odbora iz Ljubljane. Val ljudskega navdušenja jih je zagrinjal. Špalir, ki so

naše prestolice Beograda utihnili strahotni glasovi mitraljez in topov, sikajoči glasovi bomb in šrapnelov, razkadi se je uničujoči dim strupenih plinov, bojna pojava so po dolgih 4 letih groze, bolesti in smrti zadihala v svobodo, mir, rešitev in življenje. In ko se je iz blatnega rova dvignil poslednji blede in izžiti vojak svetovne vojne in z izbuljenimi očmi, ki so 4 leta gledala samo grozo in smrt, zahrepenel v svobodo in bratstvo, se je rodila naša mlada država Jugoslavija. V rovih, zakopani v zemljo, v obupni simfoniji bojne vihere med napadi in v smrti so naši padli tovariši zahrepeneli po njej, odlagali so orožje tam, kjer so zahtevali od njih, da se bore za sovražnika in proti bratu, da se bore za državo, ki so že davno pozabile vodilo, da mora biti le justitia fundamentum regnorum (pravičnost temelj držav), vstopili so v dobrovoljske čete, ker so vedeli, da je slajše za svobodo umreti, kot v sužnosti živeti in kot narod izkrevaveti. Na bojnih poljanah, v smrti in grozi, v divji in neizprosni borbi za svobodo, na kosteh junakov se je rodila in zaživela naša država — zato ne bo propadla. — Osnova jo je narod, ki je iz lastne moči vrgel s sebe okove suženjskih spon, ki je raje umrl, kot da bi še kedaj roboval, ki je zrušil sam nebogljien in majhen, a v borbi za svobodo in pravico močan in silen, tisočletne prestole — tak narod ne bo propadel.

In ko vprav danes na vseh straneh opazamo močno razgibanje narodov v smeri prenapetega nacionalizma, ko se ustvarjajo na mejah naše države sovražne tuje sile, ki naše brate preganjajo in jim jemljejo najosnovnejše, naravne in človeške pravice in ko zemlje lačni tujci stezajo svoje kremplje po naši zemlji, poudarjamo mi borci, da se dobro zavedamo svoje narodne in državne samostojnosti, da ne bomo pustili nikakega barantanja, niti za ped naše zemlje in da bomo sleherno, s krvjo naših bratov oškropljeno in z žrtvami jugoslovanskih herojev osvobodeno grudo naše domovine branili ob strani našega junaškega vladarja do zadnje kaplje krvi, dobro vedoč, da bi grešili pred zgodovino in pred našimi mrtvimi junaki, če bi nas odločilni čas našel nepripravljene ali malodušne. Mi borci smo in hočemo biti vedno stražarji naše državne in narodne svobode in samostojnosti.

Tovariši!

Boj našega naroda za svobodo in poveljanje je bil pravičen in pošten ter je temeljil na staro znanem pravilu, da se v jedru zdravi narodi ne dajo za večno vprezati v spone suženjstva. Zato je bil tudi zmagovit, zakaj boj za svetost pravice, resnice in poštenja mora zmagati.

Tovariši!

Končam z željo, da bi besede vseh govornikov padle na rodovitna tla, da bi se tudi vi vsi, ki se čutite poštene, pravične in resnične Slovence in Jugoslovane pridružili naši mogočni falangi, da bo ves naš narod zaživel v novo, lepšo bodočnost.

Predno preidemo na dnevni red predlagam, da odpošljemo našemu vrhovnemu komandantu, Njegovemu Veličanstvu Kralju Aleksandru sledečo brzojavko:

„Borci, zbrani na zboru v Ribnici, prise-gamo Vašemu Veličanstvu neomajno zvestobo. Pod Vašim vodstvom na braniku države za njeno svobodo in samostojnost v smrt ali v poveljanje.“

(Zbor je kakor en mož odobril te besede z urnobesnim vzklikanjem kralju Aleksandru.)

Nato je predsednik podal besedo tov. Stanetu Vidmarju. Njegov na mislih tako bogati govor bi bil za obseg našega lista predolg, ako bi ga hoteli navesti do kraja, čeprav naši bralci to želijo. Zato podajamo le nekaj odlomkov.

„Tovariši!

To kar se je dogajalo v naši deželi, je tako neverjetno in nezaslišano, da človek ne more razumeti. Peščica anarhistov je ustra-hovala celo deželo in ustra-hovala narod kakor v starih časih roparski vitezi. Peščica anarhistov, pravim, kajti početje teh ljudi je bila

prava resnična anarhija. Kaj zakon, kaj pravica! Samo njih korist in samovolja sta odločala povsod. Mogočni paše niso prav nič oklevali zagroziti s premestitvijo in preganjanjem vsakomur, kdor ni bil slepo pokoren, kdor ni slepo ubogal njihovih zapovedi in se ni znal prilagoditi vsem njihovim muham in kapricam.

In tako so se končno morali dvigniti tisti, ki jih ni bilo strah ne pušk, ne kanonov, ne granat, ne strupenih plinov, pa tudi ne avstrijskih vislic, morali so se dvigniti vojni dobrovoljci, bojovníki, skratka tisti, ki niso vajeni udajati se sovražniku na milost in nemilost, tisti, ki so bili vajeni gledati v oči vsem nevarnostim, pa tudi smrti.

Pa ne samo dobrovoljci in borci, narod se je dvignil z nami, energično je stresel ra-

narod, smatram za potrebno spregovoriti tudi o združenju gospodarskih sil naroda.

Glejte tovariši, veliko sem že govoril o našem združenju. Govoril sem o našem slovenskem združenju, kajti zame je važna združna misel, združna organizacija, ne pa barva, s katero je firma pobarvana. No, pa sem malo temeljiteje pogledal in si ogledal vse težave, pa tudi napake našega združenja. Pa vidim n. pr. v vasi dve kmetijski strojni zadrugi. In tovariši, kaj mislite, kakšne čudne stvari sem pri tem opazil? Vidim, da imata obe točno iste poljedelske stroje, vidim, da jih tudi točno enako uporabljata, pa še več, vidim, da imajo tudi člani obeh zadrug čisto enake njive in točno enake pridelke. Vidim pa tudi, da bi ena sama prav lahko zadostila vsem občanom, pa se je vendarle dvojni znesek iz-

Tabor borcev Jugoslavije v Trebnjem

na binkoštno nedeljo, 20. maja 1934

Vsi borci Dolenjske na zbor!

In ti, Gorenjc?

Pridi pogledat, kaj dela Dolenjci!

Iz Ljubljane izletniški vlak ob 5-42 min. Polovična vožnja!

Tabor ob vsakem vremenu!

mena, otresel se je more, ki ga je tlačila, vdihnil je krepko vase dih pomladi, pričel gibati otrple ude, napenjati mišice, da zagrabí svojega sovražnika in ga stare in zmane v solnčni prah.

Naš narod ni maščevalen, ni okruten, toda v interesu svoje bodočnosti v interesu svoje s krvjo plačane svobode, v interesu svoje pravice, v interesu svoje stare pravde bo moral biti enkrat trd, neizprosni, jeklen.

Izpljunil bo te izrodke, izgnal jih bo iz naše narodne družine, kakor je Kristus izgnal kramarje iz templja.

Kaj res misli takle paša, da se bo kar pozabilo na gorje in bridkosti, ki jih je prizadejal ljudstvu, kaj misli, da bo to ljudstvo pozabilo na krivice, na preganjanje in izkoriščanje. Ne bo pozabilo, ne.

Samo manj trdosrčno bo napram paši, kakor je bil on napram ljudstvu. Ko bo namreč on prosil za pasuše, katerega je tako nerad in pod tako trdimi pogoji odobral svojim tlačanom, ne bo šlo tako težko izpod rok delo. Dobil ga bo hitro, takoj ga bo dobil, samo majhno pripombo bo zapisala volja naroda k vizumu. Takole se bo glasil ta vizum: Velja za potovanje v vse države sveta, ne velja pa za povratek med slovensko ljudstvo, najmanj pa v ribniško dolino.

In ko bo paša odšel, bodo znova ozelenele naše šume in gozdovi, v katerih pa bo neomejen gospodar naš kmet, ki zato ne bo plačeval paši nobenih provizij ali nagrad. (Vihar odobravanja.)

Nadalje je govoril Stane Vidmar o klikarstvu in strankah in korporacijah.

„Povsod srečujemo sistem klik, povsod srečujemo krčevito istovetenje oseb s stvarjo. Zato srečujemo povsod krize, zato vidimo vsepovsod toliko nezadovoljstva, tako malo stvarnega dela in uspehov. Kjer je treba vse sile in ves čas porabiti samo v borbi za oblast, v borbi za funkcije, tam je težko kaj pametnega, kaj koristnega ustvariti. Vse to, vsa ta dogajanja pa nam dokazujejo tudi, da smo padli zelo globoko, da nam primanjkuje vodnikov, da nam primanjkuje resničnih mož, ki bi vedeli kaj hočejo, ki v resnici hočejo ustvarjati brez osebnih, sebičnih namenov, mož, ki imajo svojo trdno začrtano smer in tudi pogum, brez obzira na lastno škodo korakati po začrtani poti in voditi organizacije, stranke, korporacije in javno življenje brez strahu za oblast in funkcije, brez strahu pred izgubo dohodkov in koristi.“

Tovariši! Tukaj prihajam do točke o kateri sem že davno hotel govoriti, pa so vse do sedaj raztrgane razmere dajale malo upanja, da bi besede padle na rodovitna tla. Danes, ko je razgiban cel narod naš, danes ko je volja po združenju vseh zdravih sil že zajela cel

dal za nabavo strojev, dvojni znesek za zidanje hramba itd.

Tovariši! Ali ni to zapravljanje narodnega premoženja? Ali sta morda njiva in sad, ki ga njiva rodi, tudi liberalna in klerikalna? Ali morda mlatilnica mlati klerikalno ali liberalno?

Tovariši! Takšno dvojno zapravljanje vidimo pri nas na celi črti. Imate dve hranilnici in posojilnici, imate dva društvena doma, vse po dvoje, ko je komaj za eno dovolj moči in sredstev. Potrebno bi bilo napraviti izkaz, kolike ogromne svote smo na ta način brez potrebe zapravili le na ljubo političnim prepriro in razdvojenosti.

Zato je potrebno, tovariši, da se že enkrat res pošteno spoznamo, da si res odkrito in brez predsodkov pogledamo v oči, da energično in širokogrudno premostimo vse težave in ovire. Pamet mora zmagati nad zagrizenostjo. Močni značaji, veliki ljudje gredo a nasmehom preko teh majhnih ovir. Pokažimo, da smo dozoreli, pokažimo, da smo dorasli novi dobi, pokažimo in dokažimo, da je nesrečna doba liberalcev in klerikalcev za nami, da nastopa doba narodne sloge in edinosti, doba koristnega, uspešnega dela, doba stvarnosti in resnosti, doba vstajenja in preporoda slovenskega naroda, doba mogočne rasti ter novega silnega in znanstvenega poleta narodne kulture in gospodarstva.

Zato tovariši se ne ozirajmo na besne napade in izpade sovražnikov narodne sloge, narodnega blagostanja in sreče, strnimo svoje vrste, zbirajmo in združujmo vse poštene in čiste in dokažimo s krepkim delom in jekleno disciplino, da smo času dorasli in zreli za novo dobo. Najboljši odgovor sovražnikom, najboljši dokaz naše zrelosti in trdne volje zmagati pa naj bodo po vseh občinah naše domovine krepke, složne in odločne krajevne organizacije borcev. Prav kmalu bo vzrasla tudi v zadnji slovenski občini naša organizacija, med tem ko vstajajo in bujno poganjajo bratske organizacije in skupine z istimi cilji in naloga-mi že v ostalih delih države vkljub vsem naporem nasprotnikov, na srečo in delo junaškega našega naroda, na srečo in mogočen razvoj naše velike, močne in vse Jugoslovane objemajoče Jugoslavije. V boj, borci, v zbor poštenjaki! Naprej zastava Slave!“

(Vihar odobravanja.)

Naslednji govornik tov. Fabjančič, I. tajnik „Boja“, je izvajal med drugim sledeče:

„Enoten, pa tudi discipliniran mora biti narod, če hoče kaj doseči. Zato mora imeti organizacijo, ki ga vodi in v kateri je združeno vse ljudstvo. V teh težkih časih si Slovenci ne moremo privoščiti cepitve, razbitosti v več kosov. Te ne privoščimo tudi ne ostalim Jugoslovonom, če naj bo Jugoslavija v svetu mogočna in spoštovana, doma pa zdrava, za živ-

Dr. Zdravko Kalan, predsed. pripravljalnega odbora v Ribnici.

lim ga tvorile urejene čete borcev, je bil izraz pripravljenosti ribniške doline za to, da sprejme iz vsega srca in iz vse misli nauke novega časa, da se borci iz vse doline prerode v nove ljudi.

Oglasil se je strumni korak in iz Dolenje vasi so prikorakali v četverostopih, da se je treslo, možje in fantje z vihrajočimi zastavami, pojoč koračnico: „Marširala, marširala, kralja Petra garda“. Nastop teh resnih, zdravih sinov naše zemlje, je bil tako klén, tako udaren, da se je človeku nehote porodila misel, da je to ljudstvo vredno lepše usode in sposobno za višje naloge, kot so mu jih dodelili njegovi dosedanji strahovalci.

Bilo bi preobširno, ako bi hoteli podrobno opisovati vse, kar se je dogajalo na zboru v Ribnici. Poleg tega je beseda preslabotna, da bi mogla podati verno sliko nedeljskih dogodkov. Take stvari je treba videti, doživeti in preživeti z vsem srcem.

Ob ½3. uri je s slavnostnega odra, na katerem so stale vse zastave, otvoril zbor predsednik pripravljalnega odbora krajevine skupine „Boja“ dr. Zdravko Kalan in nagovoril goste in zbrane borce tako iskreno in toplo, da so šle koj od vsega početka njegove besede vsem navzočim globoko v srce. Navajamo nekaj odlomkov iz njegovega govora:

„Tovariši!

Pred 16 leti so na Pijavi in v tirolskih snežnikih, na galiških poljanah in pred vrati

TABOR

na Zalostni gori pri Preserju
Binkoštni ponedeljek 21. maja.

Posebni spored na plakatih.

Petnajsti številki »Preloma« je uprava priložila čekovne položnice za poravnavo naročnine. Čekovne položnice so radi štedenja s časom dobili tudi tisti cenjeni naročniki, kateri so naročnino že poravnali. Da ne bo neljubega nesporazuma, prosimo take cenjene naročnike, naj to blagohotno vzamejo na znanje.

ljenje sposobna in dobra mati in rednica vseh svojih otrok.

Razen strašne gospodarske krize, ki je zajela cel svet in zadela neusmiljeno tudi poljedelske države, kakor je naša Jugoslavija, smo mi posebno težke rane dobili od strankarskih razprtij in bojev, ki so že grozili uničiti državo, da bi postali plen pohlepnih sosedov, ki ne bi poznali nobenega usmiljenja z nami Jugoslavlani, najmanj pa z nami Slovenci. To dovolj žalostno kaže trpljenje naših rojakov pod laškim jarmom in njihova težavna usoda, narodno in gospodarsko uničevanje pod avstrijskim in madjarskim gospodarstvom.

Zatorej je naš prevzvišeni vladar, ko je priklopila sila do vrhunca, ko je kri orosila tla nevredne skupščine, presegal s svojo svetlo sabljo ta zapleteni voz zlaganega parlamentarizma in izgnal vse poslance in vse stranke iz Beograda ter jih pognal domov, da premišlujejo in delajo pokoro. (Viharno odobravanje.)

Vsi ljudje so se oddahnil in pričakovali boljših časov. Krivični bi bili, če bi metali prav vse državnike v en lonec. Priznamo radi, da se je nekaj hvalavrednih stvari res storilo. Priznamo nekaterim veliko dobre volje in tudi nekaj uspehov. — Velika večina politikov pa se iz slabih izkušenj ni prav nič naučila, nekateri gospodje so se celo pokvarili in postali še slabši, še domišljavejši, prenapetější in neznosnejši kot pred 6. jan. 1929. Ker ti gospodje ljudstva izlepa niso mogli dobiti zase, so se lotili nasilja, kakršnega nikoli prej nismo poznali.

Zakaj niso mogli dobiti ljudstva zase?

Zato, ker ne poznajo ljudskega srca, ker jim je naš pošten slovenski kmet nekaj čisto tujega, neznanega, zatorej skrivnostnega. Ker ga ne poznajo, se ga boje. In ker se ga boje, ker jih je strah pred njim, jim je mrzek, zoper, ga črtijo, ga sovražijo. Tudi naše slovenske vasi ne poznajo. Nanjo gledajo s čisto tujimi očmi kakor kak angleški popotnik na zamorske kraje, rekoč: „Zanimivo za fotografski aparat!“ Ne poznajo ne pravega kmečkega veselja, ne žalosti, ne kmetovih skrbi, ne njegovih križev in težav. Kmet jim je neko čudno bitje zase, ki ga je treba krotiti, panati, na verigi držati. Ti naši tudi — „slovenski“ gospodje kmetu ne zaupajo. Kako naj kmet, ki silno hitro občuti, kdo je pravi, kdo je odkritosrčen in kdo ne, zaupa njim?

Če bi ti ljudje imeli res kaj ljubezni do države, kakor se radi širokoustijo, se ne bi vsiljevali narodu za voditelje, ko pa vidijo, da jih ne mara; marveč bi prostovoljno odstopili in bi prepustili ljudstvu, da samo odloča, kdo naj bo njegov zastopnik, kdo naj ga vodi.

Seveda, kdor bi kaj takega pričakoval, teh gospodov ne pozna. Kajti oni se istovetijo z državo, čeprav do tega nimajo nobene pravice. Kdor je proti njim, je po njihovi logiki proti državi. Kdor očita njim pokvarjenost in korupcijo, ta je že državi nevaren element.

Ta nevarna igra z narodom in državo se je morala končati. To ni bila edina, pač pa važna naloga, ki je poklicala v življenje Združenje borcev Jugoslavije. Mi ustanovitelji tega gibanja nismo mogli več nebržno gledati, kako malopridno rušijo temelje države, t. j. zaupanje ljudstva v red, pravico in zakon nekaj sebični, poklicni politiki, ki od politike živijo, kakor drugi od kovaške, pekove ali gostilničarske obrti, ali uradnik od kancelije. Politika ne sme biti poklic. Politično zastopstvo naroda mora biti častna naloga. Ni prav, da kdo smatra za prijetno in izdatno službo, ki ga bo rešila dolgovi in ga naredila za bogatina. Tako naziranje je silno nevarno in skrajno zapeljivo. Priganja trenutnega vživalca teh dijet, da se jih navadi kot bančni ravnatelj mesečne plače in si ne more več zamisliti, kako bi živel brez teh dijet in bi moral zopet delati kot prej, morda celo orati, kopati in sekati, kot drugi navadni zemljani. Nekateri taki ljudje so pripravljeni vse storiti, samo da ostanejo to, kar so. In tu tise ogromna nevarnost. (Burno pri-trjevanje.)

Zato se mora tudi v tej stvari roditi popolnoma nova miselnost. Da se bo to zgodilo, bo poskrbelo naše Združenje borcev Jugoslavije. (Viharni klic „Živeli borci!“)

Skrb za državo je bila, ki nas je poklicala na dan. Vojni dobrovoljci smo se odlo-

čili, da se po 15 letih znova vržemo na delo za blagor države, ki smo jo pomagali ustvariti s svojimi krvavimi žrtvami ter se še enkrat žrtvujemo z istim idealizmom, z isto hrabrostjo, z istim prezirom vseh nevarnosti, pa če gre tudi za življenje, da žrtvujemo sebe, svoj mir, pa tudi svoj kruh in denar za obstoj in dobrobit našega ljudstva. Kadar je sila največja, se pojavijo vojaki in store svojo dolžnost.

Svoj govor je končal tako-le:

„Naše gibanje je vseljudsko. Mi delamo zato, da zavladajo red, pravica in poštenost v vsem našem javnem življenju. Borimo se za složno sožitje vseh koristnih stanov brez izjeme. Trote in zajedavce pa bomo izgnali neusmiljeno, kakor je Kristus izgnal kramarje in kramarčke iz templja.“

Temelj gospodarstva in države je kmet. Kmet je tudi hrbenica našega gibanja. Vpoštevamo in se bomo trudili za pravico za vse druge stanovce. Kako si zamišljamo rešitev teh vprašanj, smo govorili na naših velikih shodih in objavili v našem glasilu „Prelomu“. Glavno pozornost pa bomo posvetili kmečkemu stanu, ker se dobro zavedamo, da se bo vsem godilo boljše, če se popravi žalostno stanje, v katerem živi naše kmečko ljudstvo. Napačno pa bi bilo misliti, da se da rešiti agrarna kriza, ki uničuje kmeta, z enim samim zakonom. Temeljito se mora izpremeniti cel sistem. Kmečka

Pogled na zbor s severnega dela Glavnega trga v Ribnici.

zbornica, ki naj bodo v njej zastopani kmetje od pravih poljedelcev, je naša važna zahteva. Vendar tudi njeno uresničenje ne bi bilo zadostno, če se do temelja ne izpremeni vsa dosedanja miselnost, ves način, kako se rešujejo gospodarska vprašanja. Anarhije v gospodarstvu mora biti konec. Začeti se mora povsod delati po premišljenem načrtu, ki ga morajo izdelati najboljši strokovnjaki. Če se to ne zgodi, propade vse. Čakati pa tudi več ne moremo, saj bije že skoraj zadnja ura.

Govornik pove nato prisposobo o cestnem valjarju podobno kot v Mariboru. Ribniško ljudstvo je to prisposobo z navdušenimi, mestoma šegavimi medklici odobrilo in sporočilo Valjarju, da mora svoj posel brezhibno nadaljevati.

„Da, mi borci smo usodni valjar zgodovine. Naš cilj je pravica, poštenost in dobrobit ljudstva in države. Naše geslo: Kralj in Narod. Naša pomoč: Bog in nezlomljiva Volja. Kaj morejo pritlikavci proti strahotnemu stroju Pravice, ki se mu pravi Združenje borcev Jugoslavije? Samo sovražiti nas morejo, obrekovati in kleti, ubiti ne.“

Ljudstvo vstaja na dan, čisto spredaj vojaki, vajeni črnih dimov, granat, šrapnelov, kuge in lakote. Polni poguma, polni volje do življenja, borbe in zmage. Mi prinašamo mir in spravo pravičnim, strah in trepet krivičnim in hudobnim. Mi smo vojaki, mi bobnamo in

trobimo: skupaj pravični, poštene in hrabri, ki se ne bojite peklenkega zmaja hudobije, laži in požrečnosti! Eno bitko za pravico smo že dobili. In zdaj gremo naprej. Naš ogromni stroj naroda prodira naprej, v tolažbo vsem ponižanim in razžaljenim, up vdov in sirot, zagotovilo vsem tistim, ki hočejo dela in reda, vsem, ki se jim gabi tatvina in nasilje, ki resnično ljubijo ljudstvo, Jugoslavijo in našega vrhovnega komandanta, Nj. Vel. Kralja, ki nas bo vse prav popeljal skozi vse burje in viharje! (Nepopisno odobravanje.)

Naj torej živi Združenje borcev Jugoslavije, Naj živi naš Kralj, Jugoslavija, naša lepa Slovenija, naj živi Pravica in Poštenost!“

Konec govora je spremljalo navdušenje in odobravanje, močno podobno zemeljskemu bobnenju. Ribnica poštenjakov je dala duška svojim dolgo časa zatajevanim občutkom.

Trbovlje — dolina trpljenja — vstaja!

Lepo nedeljsko jutro. Solnce sije na trboveljsko dolino, ki je danes praznično oblečena, kakor mlada nevesta. Vse hiše v zastavah in cvetju — celo „Jutrov“ paviljon je okrašen z našo trobojnico.

Pred kolodvorom stoje z zelenjem in drž. zastavami okrašeni avtobusi, ki čakajo na ljubljanske in druge delegate bojnikov, ki so prispeli na dopoldanski zbor bojvniške organizacije.

Vse okolje, razigranost prazničnega dne, živahnost dece in neko kolektivno razpoloženje delavstva in vsega prebivalstva daje svoj pečat dnevu, ki se lahko imenuje — veliki dan proslave dela in

Rudarji, s svojimi težkimi koraki, resnim izrazom obličja, močujejo v skupinah, žene z deco v naročju hite ene k maši, druge na svoje domove, da pripravijo skromen obed.

Počasi me vodi pot po lahki strmini v osrčje Trbovelj. Na desni, precej visoko pozdravljajo dan rudarske hišice v svojem enoličju. Solnce jih obseva, da se svetlikajo okna. Morda je to njih edina pravica v trpljenju in tegobi, morda ti žarki danes simbolizirajo novo dobo, ki že nastopa...

Pred Volkerjem se zbirajo delegati bojnikov k zborovanju, ki se prične ob 10. uri. Časa dovolj za ogled. Korakam naprej, do igrišča trboveljskih sportnikov, ki bijejo baš nogometno tekmo. Med tem pa postavljajo bojvniški tribuno za popoldansko zborovanje. Lepo, prostrano igrišče nasproti bolnice. Kolikšno požrtvovanje mladine, ki si je zgradilo to igrišče! Neprecenljive pozitivne sile leže v našem narodu, naši mladini. Iskreno jim želim mnogih uspehov na zelenem polju, ki jih bo utrdilo za težko borbo življenja.

Počasi prihajam na vrh. Iz cerkve se čuje petje otrok pri šolski maši. Niso trboveljski slavčki, ampak nežno ubrano petje malih šolskih otrok: O Marija... Ah, da, danes je materinski dan. Misli so za trenutek ušle k moji materi, in vsem onim materam, ki od vekov na veke žive samo za svoje otroke. Pred odprto cerkvijo kleči taka mati v naročju z detetom, ki joče. Poslednji akordi O Marija, naša mati... in že je stisnila dete ter naglo odšla ž njim, utešena za trenutek...

Na levi pod cerkvijo spomenik padlim vojakom, žrtvam svetovne vojne. Na marmornem obelisku so vklesana imena onih, ki so dali življenje zate, o mati, o domovina! Rdeče lučke plapolajo, v srcih naših pa gori večna luč. Bojevniki so v zlati zori položili venec s trakovi pred spomenik, kjer se nemo ustavljajo mimodošli in spominjajo svojih sinov, bratov in očetov...

Na desni čedna enonadstropna hiša. Prešla je že iz rok svojih lastnikov. To je njegov rojstni dom! Koliko oči, koliko src, koliko upov je bilo stavljenih vanj... v svojega rojaka... ki vso to bedo in gorje pozna... vse pa zaman; prošnje so bile neuslišane, oči so se zaprle, srca so ovenela, upi so se razblinili v nič — praznino in — razočaranje. Tako mine slava sveta. Za nami je: nikoli več se ne povrne!

Vračam se nazaj k Volkerju, ura bo deset. Na ulici leže raztrgane mnogobrojne številke nekega ljubljanskega dnevnika, ki je oskrnil današnje slavlje Trbovelj z ostudnim pamfletom na borce. Najboljši odgovor.

Pred Volkerjem se zbirajo bojvniški delegati krog svojega preizkušenega predsednika trboveljske skupine, narodnega duhovnika in borca tov. prof. Rataja. Med njimi vidimo poleg ljubljanskih delegatov tov. Kustra, Florjančiča, Slanovca, Wagnerja itd., zastopnike Celja, Hrastnika, Zagorja, Litije, itd. — kdo bi mogel v naglici vse naštet — in domače člane bojvniške, ki imajo polne roke dela. Zlasti naš neutrudni tov. Žane se giblje in pripravlja, daje naloge in sprejema poročila za predsedstvo.

Skoro se je napolnila dvorana z delegati, ki so zborovali točno dve uri. Razprave so potekale mirno in disciplinirano

Trbovelj. Korakam skozi glavno ulico in ogledujem lepe, prijazne hiše in ljudi, ki povsod v gruclah ugibajo o novem navdušenem gibanju, ki zavzema srca in misli širokih, ljudskih plasti.

Iz gruclje mladine se iztrga deklica, ki mi ponudi šopek cvetja. Presenečen sežem v žep in dam deklici dva dinarja. Vzame jih in vrže prvemu možu v nabiralnik, ki nosi napis — „Tovariški dinar bojvnikov“.

pod predsedstvom tov. Rataja. Referati tov. Kustra, Slanovca in Florjančiča so bili sprejeti enodušno.

Po kratkem opoldanskem odmoru so si ogledali posamezni delegati Trbovlje in posetili svoje tovariše. Odmor je bil kratek. Že je fanfarni signal klical bojovníke v sprevod, ki je odkorakal na kolodvor. Škoda, res škoda, da ni bilo časa, da si ogledajo delegati rudniške naprave in rudnik sam, kjer bi stisnili tovariško roko bratom v rovi, ki so bili na šitlu! Naj velja na tem mestu tudi njim naš iskreni bratski pozdrav!

Glavna cesta proti kolodvoru je ožive-la. Narod se zbira na obeh straneh, oni, ki so naši, da pozdravijo tovariše, peščica še miselno zaslužjenih, da nas premotre in precenijo. Tudi ti se majejo, dvomijo o prošlosti, vera v njih vstaja in priključili se bodo nam! Čas kuje! Kdor pa nima smisla za poštenje, komur ni pravičnosti prirojena, ta bo ostal na drugi strani — izključil se bo sam iz svojega naroda!

Signal! Načelnik čete kolesarjev javi odhod, za njim načelnik konjenice. Odeti v trikoloro, z okrašenimi kolesi se spuščajo kot barvna kita po klancu. Rudniška godba — godba črnih kladivarjev zaigra — za godbo se formira četa rudarjev-kladivarjev. In sedaj bojovníške čete vojnih tovarišev, preizkušenih v ognju, zgnetenih iz močnega testa, povezanih s krvjo, junakov trdega dela, vitezov trpljenja in samozatajevanja. 1., 2., 3. četa, 1. bataljon in tako dalje — 674 četverstopov, na čelu državna trobojnica, simbol svobode bratstva, enakosti, pravice in ravnopravnosti!

Trdi koraki, resni in veseli obrazi, solnce, sila — moč! V mislih domovina, v srcih kralj in narod. Ponosno stopa naša vojska sprejemati svoje tovariše.

Četrta na tri. Sprevod je v pohodu. „Živela Jugoslavija“, „Živel kralj“, „Živio ban Marušič“, „živio Boj“ — tako doni po dolgi cesti, vmes godba in pa slovenska pesem, ki je družila te stare in mlade v bojnih jarkih. Morje navdušenja. Ljudstvo čaka na povratek. Tik pred četrto se začuje zopet godba. Sprevod se vrača z došlimi tovariši, med njimi tov. Marinko, Šturm, Rozina in drugi. Cvetje se siplje na tovariše, tisoči pozdravov, tisoči glav, — ena misel!

Sprevod je korakal mimo Volkerja na sportno igrišče. Za njim dolga reka ljudstva, vse hiti, da dobi primeren prostor. Bojovníki, delavci, simpatizerji in mladina se v ogromnem krogu zbira okrog velike govorniške tribune, ki je ovita z državno trobojnico. Na pročelju je nameščena slika našega Gospodarja, okičena z vencem. Naval ljudstva še vedno traja, četrta na pet, dotok je še vedno ogromen. Na drugi strani ceste stoji bolnica. Obširni balkon in vsa okna so polna poslušavcev. Okrog igrišča se gnete ljudi, ki vsi hočejo k zborovanju. Pestra množica naroda vseh stanov in poklicev mirno čaka na začetek, ali vrata so še vedno odprta, reditelji imajo polne roke dela, ljudstvo pa še vedno prihaja. Četa rudarjev je obstopila godbo. Pred njo stoji pevski zbor rudarjev bojovníkov, na levi vrla rudarska godba.

Težko je ob takem razpoloženju in ob tako ogromni udeležbi ocenjevati množico. Ako hočemo oceniti število naroda v povorki in špalirju, lahko rečemo, da so bile vse Trbovlje na ulici, ne da bi se človek izpostavljati očitku laži. Na zborovanju samem pa je bilo navzočih po splošni sodbi nad 6000 ljudi. Naši prijatelji jih bodo našli seveda natančno — 223!

Na govorniško tribuno je stopil tov. Prof. Ratej. V tem trenutku je intoniral pevski zbor bojovníkov svojo turobno pesem „Oj Doberdob“. — Naše misli so pohitele daleč tja, kjer hladi kraška zemlja srca naših sinov, na Doberdob, Škabrijel, Krn, tja na Dnjepr in Vogeze, doli na Krf, Kajmačkan, Dobrudžo. Marsikatero oko je zasolozilo in usta so zašepetala tiho molitev, spremljano ob akordih pesmi.

S pristranskimi besedami je otvoril tovariš Ratej zborovanje, sipal pristranske pozdrave vsem, ki danes z nami manifestirajo za našo ujedinjeno Jugoslavijo in njene kralja Ujedinjenjela. Zavalovilo in zabučalo je morje zbranih, do neba so doneli pozdravi Kralju, Domovini in banu Marušiču in z ogromnim navdušenjem je bila sprejeta pozdravna brzobjavka Njega Velikanstvu kralju. Komaj je utihnilo navdušenje, zaigrala je godba državno himno „Bože pravde“, ki je ponovno izzvala viharje navdušenja.

Kot prvi govornik je nastopil predsednik „Boja“ tovariš Kuster, viharno po-

zdravljen, ki je v svojem jedrnatem govoru razčlenil vzroke naše borbe in podal načelne smernice bojovníškega pokreta. Pred seboj ima državo in kralja, za seboj narod, brez njegovih izrodov, torej povzročiteljev sedanjega stanja. Borba velja pravici, ravnopravnosti, poštenosti, je pa zoper denuncijantstvo, in preganjanje. Mi smo narod, država, potrebni take notranje ureditve, ki bo ustrezala vsem sta-

Zbor trboveljskih bojovníkov na igrišču v Trbovljah.

novom in poklicem. Protestiramo proti delitvam državljanov

I. in II. razreda,

ker smo in hočemo deliti pravico z vsemi, ki naj bo za vse enaka. Kmetje in delavci strnite se v našo nadstrankarsko vojsko, ki more predvsem vršiti svojo socialno in gospodarsko funkcijo, da bo naš narod na svoji zemlji svoj gospod. Pozdravil je s toplimi besedami delo in stremljenje našega sobojovníka in dobrovoljca bana dr. Marušiča in predlagal, da se mu pošlje brzojavni pozdrav. Zborovanje se je pretvorilo v ponovno manifestacijo za kralja in je navdušeno sprejelo pozdrav banu. Zmagati hočemo in zmagati moramo, ker je na naši strani pravica in poštenost, z nami pa ljudstvo. — Frenetičen aplavz in odobravanje zbranih ljudskih mas je samo potrdilo, da smo bojovníki na pravi poti.

Zatem je povzel besedo predsednik trnovske skupine in v živahnem govoru tolmačil naše socialne zahteve, trpljenje naših izseljencev, domačih brezposelnih, kritiziral postopek s tujimi zaposlenci „strokovnjaki“. Obravnaval je zahtevo po minimalni in maksimalni plači, država bodi regulator med delom in kapitalom, da ne bo framsonski kapital plesal na hrbitšču našega naroda. Ostro je kritiziral davčno politiko, zlasti indirektno obdavčenje blaga, ki tepe samo malega človeka, ubija delavoljnost, privatno inicijativo. Sramotno je, da je cement kot stavbni material v trošarini v petkratnem iznosu delavčeve mezde. Cementarna, ki plača 100.000 Din mezde, plača 500.000 Din trošarine na teden. To povzroča brezposelnost. Davčna ravnopravnost je predpogoj za doseg doseg davčne morale.

„Odklanjamo psovke „punktaši“ z indignacijo, zavedamo se in ponosni smo, da smo punktaši 6. januarja! 99% vsega našega naroda od Triglava do Vardarja je punktaško, ker je narod izgubil zaupanje v vse razen kralja, ki je v najtežjih slučajih našega narodnega življenja pokazal višek močnosti.“

Spominjajoč se materinskega dne, s trpkostjo konstatiramo, da so najnovejše odredbe z vsa antisocialnostjo posegle v svetost rodbine in zakona, zrušile to, kar je najdražje za družino in najsvetejše za državo.

Dolgotrajni aplavz zborovalcev.

Tov. Rozina je prikazoval skupnost interesov vseh bojovníkov v borbi za načela svobode in pravičnosti. Iz sodobnega modernega trga za sužnje je ustvariti za vse skupni in srečni dom z onim blagostanjem, ki ga država in ljudstvo radi svojega skupnega bogastva in pridnosti zaslužita.

Tov. Šturm je obravnaval strah naših nasprotnikov, ki izgubljajo pamet radi našega pokreta, kakor so izgubili zaupanje naroda vase. S krepko ironijo kritizira one, ki so krivi, da je na robu propasti danes trgovec, obrtnik, kmet in delavec. „Sistem je bolan, sistem povzroča zlo“, tako je klical eden onih listov, čigar lastniki so nosilci in tipični predstavniki sistema. Mi pa smo kovači, ki bomo še naprej kovali, trdo kovali, tenko poslušali!...

Za tem je nastopil tov. Stanko Florjančič, ki je ovrgel, da bi bili mi defetisti. Ni-

kdar nismo mi „nacionalizirali“ naših rudnikov, ampak oni, ki so v borbi za zlatim teletom iskali provizije, in prodajali ljudske in državne interese. Danes zato zaslužijo pri nas nekateri po 40.000 in več Din na mesec, rudar pa komaj 400 in manj. So gospodje, ki so z brezprimernim cinizmom skušali oblatiti naš boj za poštenje in socialno moralo, ljudje, ki bi si s poštenim delom in osebnostjo morda niti

suhega kruha ne znali služiti. Ti denuncijanti imajo danes nečuvne dohodke in hočejo sodoščati o usodi naših državljanov. Narod pa jih je spoznal in jih odklanja. Vse, ki so pošteni in čistih rok, vabimo v svoj pokret, da bo zmaga, ki mora priti, silnejša in lepša!

Tov. Ivo Marinko povdaril je v svojem govoru popolni nadstrankarski značaj naše organizacije. „V borbi za zmago bomo ostali zvesti svojim narodnim svetinjam,

Tako se zastopajo naši interesi.

V soboto dne 28. p. m. se je vršila v Ljubljani v posvetovalnici mestnega magistrata važna seja Županske zveze, na kateri so razpravljali o potrebi javnih del v naši banovini. Prisotnih je bilo poleg gospoda bana mnogo senatorjev in narodnih poslancev, med njimi tudi nekaj bivših ministrov. Snov, s katero so se bavili na tej seji, je izredne važnosti in toplo pozdravljamo, da je bil ta sestanek sklican. Več govornikov je ostro žigosalo dejstvo, da je bila pri izvajanju javnih del naša banovina prezrta. Dočim grade v južnih delih naše države nove železniške proge v dolžini več sto kilometrov, nove ceste v velikem obsegu ter vrše ogromna melioracijska dela, in to že več let, — ni izvršila država tekom zadnjih let v naši banovini sploh nobenih javnih del. Govorniki so se bridko pritoževali nad tem žalostnim dejstvom in naštevati razna dela, ki so pri nas posebno nujna. To so: na prvem mestu poprava in izboljšanje naših cest, ki so v naravnost škandaloznem stanju in zgradba udobne avtomobilske ceste iz Ljubljane preko Kočevja na Sušak; nadalje železniška zveza iz Kočevja do proge Zagreb-Sušak, proga Št. Janž-Sevnica ter mnoga druga prepotrebna dela. Po enodušnem izrazu nezadovoljstva z omenjenim dejanskim stanjem, ki ga je izrazilo več govornikov, so se oglašili tudi nekateri narodni poslanci, med njimi bivši ministri, ki so skušali ta dejstva utemeljiti in opravičiti. Opozarjali so na okolnost, da je morala država pred vsem obnoviti po vojni porušene kraje in da tega dela nikakor ne smemo kritizirati. Da si ne smemo delati iluzij, ker smo siromašen narod, ki nima kapitala. Da krasno izgrajeno cestno omrežje v mejnih pokrajinah sosedne Italije, ki je samo v zadnjih letih veljalo državo 15 do 20 milijard, ne more biti temelj diskusiji, češ da je Italija izvršila ta javna dela zgolj iz vojaških razlogov. Da „delovanje vlade koraka naprej po začrtani poti.“ Opozarjali so na dejstvo, da mora država pri oddaji in gradnji velikih javnih del upoštevati predvsem celokupne državne interese in da smejo samo ti priti na tehtnico pri odločitvi, katera javna dela naj se vrše in da dela, ki se izvršujejo na jugu naše države „iz državnega gledišča res zaslužijo prvenstvo.“ („Slov. Narod“ z dne 28. pr. m.)

Snov, o kateri so razpravljali na seštanku Županske zveze je tako važna, in besede, ki so jih pri tej priliki izrekli ugledni narodni poslanci so tako pomembne, da

svojemu materinemu jeziku, veri svojih očetov in sveti svoji domovini Jugoslaviji. Narodna dobrina: kulturno, narodno miselnost in čustvovanje, šege in navade, so tudi nam svete. Vsem nečednostim pa velja naš neizprosni boj. Zahtevamo popolno neodvisnost sodstva, hiša vsakega državljan mora biti njegovo nedotakljivo svetišče. Svoboda zborovanja in svoboda tiska, pravična razdelitev javnih bremen. Ne gre več tako naprej, da se v rokah malostevilnih kopičijo bogastva, ljudstvo pa nima najpotrebnejšega. Zahtevamo družabni red, kjer bo imel vsakdo zagotovljen kruh, socialno pomoč in oskrbo, stanovsko zagotavljanje. Zahtevamo načrtno gospodarstvo, velika javna dela.

Burno pozdravljen je končal tovariš Marinko svoj govor. Vsi govori in govorniki so bili navdušeno pozdravljeni, narod je z zanimanjem in v vse časti vredni disciplini sledil govornikom. Predsednik shoda tov. Rataj se je zahvalil vsem, ki so dve in pol uri mirno in dostojno poslušali zbor in pozval vse, da se priključijo skupni borbi za skupno zmago. Rudniška godba je zaigrala himno „Hej Slovani“, ki jo je narod poslušal odkritih glav in zbor v Trbovljah se je v najlepšem redu končal.

Ljudske mase so počasi izpraznjevale veliko zborišče. Tovariši delegati so odšli na večerjo in že je bil tu trenutek slovesa, Stotine rok, stotine pozdravov, stotine stiskov. Srca so polno utripala, ali treba je bilo oditi.

12. maj je za Trbovlje znamenit, zgodovinski dogodek. 12. maj znači za dolino solz prelom s preteklostjo, vstop v prihodnost.

Trbovlje, dolina solz in trpljenja — vstaja!

moramo tudi mi k temu vprašanju povedati svoje mnenje.

Strinjamo se popolnoma z naziranjem, da morajo o tem, katera javna dela naj se vrše, v prvi vrsti odločevati le celokupni državni interesi in da se morajo lokalni interesi umakniti na drugo mesto. A smo tudi mnenja, da morajo odločujoči faktorji v vsakem takem primeru točno, vestno in nepristransko ugotoviti, v koliko so v resnici prizadeti interesi države kot celote, bodi v gospodarskem, kulturnem ali strateškem pomenu.

Razume se, da so se po prevratu morali v državnem interesu obnoviti najprej porušeni kraji. To delo se je izvršilo v prvih letih po ujedinenju. Ravnotako so se nato vršile razne železniške gradnje, ki so vezale med seboj cele doslej nepovezane železniške sisteme in katerih prvenstvenost iz državnega stališča je nepobitna. Kot najprepričevalnejši primer naj omenimo samo zvezo Učice-Vardišče in Titel-Orlovat. Od prevrata pa je poteklo že 16 let in javna dela so se vršila ves ta čas. Poleg res nujnih del so prišla vmes tudi taka, ki so jih zahtevali bolj lokalni kakor pa državni interesi in ki so se tudi vršila v južnem in vzhodnem delu države. Ceste na tem teritoriju so se temeljito popravile in mnoge nove izgradile. Ravnotako je znano, da so ceste v Dravski banovini — z nekaterimi malimi izjemami — v naravnost škandaloznem stanju in da je to stanje od leta do leta slabše. Zveza Ljubljana-Kočevje-Sušak je sploh skoraj nemogoča, z gradnjo tozadevne moderne avtomobilske ceste pa se še vedno ni pričelo. Vhodišče za skoro celokupni tujski promet naše države je Dravska banovina, saj nas uče statistike in geografska lega, da Čehi, Avstrijci in Nemci, ki tvorijo ogromno večino jugoslovanskega tujkega prometa prihajajo preko naše banovine v državo in se zadržujejo največ v Sloveniji, Hrvatskem Primorju in Dalmaciji. Čimdalje več tujcev potuje z avtomobili in sicer ravno tisti, ki prinašajo deželi največ dohodkov. Poleg ogromnih koristi, ki jih ima jugoslovanska skupnost od intenzivnega tujkega prometa radi izboljšanja plačilne bilance celokupne države, spominjamo samo še na velikanske dohodke, ki jih ima država kot fiskus od tujega avtomobilista (pri vsakem porabljenem litru bencina cca. Din 6). Tuji avtomobilisti pa se čimdalje bolj izogibljejo naših krajev, ker so že po svojih klubih opozorjeni na nemogoče stanje naših cest. Če se pa vendar kdo izmed njih zmoti in preide na naše

ozemlje, ga neverjetna razlika med stanjem cest pri nas in v sosedni državi preplaši, da po navadi po najkrajši poti zopet prekorači našo državno mejo. Lepe ceste drugod na tem žalostnem dejstvu ne spreminjajo ničesar, ker tujec po prvem vtisu ob meji presoja stanje cest po vsej državi. One na jugu pa vise takorekoč v zraku in državi kot celoti iz tujko prometnega vidika ne koristijo ničesar, ker promet avtomobilistov iz Albanije, Grčije, Bolgarije, Rumunije in Madjarske v naših južnih krajih praktično sploh ne obstoja. Mi privoščimo sicer Srbiji iz pravega bratskega srca dobre ceste — in pri dobrem gospodarstvu jih bomo v doglednem času lahko tudi povsod imeli — toda iz stališča celokupne države, tako njenih dohodkov kakor njenega prestiža, zaslužijo na podlagi omenjenih dejstev ravno ceste Dravske banovine prvenstvo pred vsemi drugimi naše države. Takoj za njimi pridejo po važnosti ceste v Hrvaškem Primorju in v Dalmaciji. Med argumenti, ki smo jih doslej navedli, nismo vpoštevali narodno obrambnih razlogov, ki so iz stališča celokupne države samo ob sebi razumljivo največje važnosti in ki bi zahtevali za naše kraje vsaj toliko pozornosti, kolikor je posvečujemo obmejnemu predelom naše sosede navzlic temu, da so čisto siromašnejše v pogledu naravnih zakladov.

Oglejmo si sedaj kritičnejše tudi problem gradnje železniških prog. Radi pomanjkanja zveze Kočevje-Sušak se vrši velik del blagovnega prometa naše banovine preko italijanskih pristanišč. Izpadek, ki ga trpi vsled tega gospodarstvo naše države, znaša letno cca. 80 milijonov dinarjev. Zgraditev železnice od Kočevja do sušaške proge bi veljala 280 milijonov dinarjev. Škoda, ki jo je utrpela naša država vsled nezgraditve te proge od prevrata sem pa je dosegla že večkratni iznos teh gradbenih stroškov. Nujna potreba izgraditve te proge s stališča celokupne države je torej več kot evidentna. Odločujoči faktorji so to tudi priznali s tem, da je bila gradnja pred leti že uzakonjena. Kakšni interesi so torej odločili, da se ta zveza še vedno ni zgradila, dočim se grade na jugu neprimerno daljše in dražje proge, ki imajo iz stališča celokupnosti manjšo važnost, dočim trpi država še naprej leto za leto 80 milijonsko škodo. Ali so to bili državni ali lokalni interesi?

Oglejmo si še tretje poglavje: Dela za osuševanje ljubljanskega barja, ki so se pričela že pred vojno, so preko treh četrtin že dovršena. Predvsem je dokončana poglobitev Gruberjevega kanala, nadalje je skoraj gotova zgraditev obrežnih zidov Ljubljane, njena poglobitev pa je le deloma izvršena. Potrebna je le še poglobitev dela Ljubljanične struge od Frančiškanskega do št. Jakobskega mostu in nekaj del na obrežjih. Njihova dovršitev je nujno potrebna ne le radi dokončne osušitve velikanske ploskve ljubljanskega barja in zavarovanja vsega tega ozemlja pred opetovano nastopajočimi poplavi, temveč tudi radi zdravstva prebivalcev mesta Ljubljane. Ob dovršitvi bo namreč po mnenju strokovnjakov skoro popolnoma izginila znana, skrajno nezdrava ljubljanska megla. Nekaj naravnost gorostasnega pa je smrdljiva brozga, ki stoji v poletnih mesecih v strugi in razširja v centru mesta in v vseh ob strugi ležečih predelih neznošen smrad in kali kužnih bolzen. In to v središču slovenske metropole s 60 tisoč prebivalci, sedežu banovine in univerzitetnem mestu! Mislim, da ne bi nobeno drugo mesto v Evropi trpelo take gorastnosti. Tujci, ki prihajajo v Ljubljano, se naravnost zgražajo, posebno kadar izvedo, kako dolgo vrsto let že traja to stanje. Ni treba poudarjati, koliko škodujejo te škandalozne razmere ne samo prestižu Ljubljane, temveč prestižu vse naše države. Za dovršitev teh regulacijskih del je treba le še par milijonov dinarjev. Kljub temu pa tekmo vseh 16 let od prevrata sem ni bilo mogoče dobiti te vsote. Medtem pa se kvarijo za gradbo potrebni materiali, tračnice, orodje in stroji in se rušijo napol dogotovljeni obrežni zidovi. Zadnja poplava pa je nanesele v že dogotovljeni del struge ponekod nad 2 m visoko plast kamena, zemlje in blata, tako, da bodo morali s poglobljevanjem tega dela struge znova pričeti, kar bo znova stalo ogromnega denarja. Ker se bo prej ali slej to delo vendarle moralo dovršiti, je jasno, da je radi stalnega neupoštevanja teh razmer državna blagajna že doslej utrpela velikansko škodo. Zakaj torej v vsem tem

času ni bilo možno dobiti potrebnih par milijonov, dočim je država pred kratkim za popolnoma na novo pričetno osuševanje Pančevaškega rita zagotovila ogromno vsoto 350 milijonov dinarjev. Pančevaški rit je skoraj popolnoma neobljudeno ozemlje ob levem bregu Donave v bližini Pančeva v Banatu, ki se bo s temi deli rešilo poplav. Korist od tega dela bodo imeli predvsem maloštevilni lastniki tega ozemlja, katerih zemljišča bodo silno poskočila v ceni.

Ali so tu res odločevali interesi celokupne države? Ne trdimo, da to delo ni koristno. Če pa upoštevamo predvsem ogromno razliko med: 1. potrebno vsoto za eno in drugo delo, 2. površino, ki se bo osušila, 3. število prebivalstva, ki je interesirano na enem in na drugem delu, 4. važnostjo Ljubljane in Pančeva za tujski promet: če upoštevamo nadalje, da gre v prvem slučaju za elementarne higienske potrebe tretje prestolice naše države, dočim v drugem slučaju ni nikjer kake prazne struge, kjer bi se nabirali in gnili ekskrementi celotnega mesta v središču tega mesta; če upoštevamo še, da v prvem slučaju z zavlačevanjem del trpi prestiž države, dočim v drugem nikakor ne in če upoštevamo, kako velikansko efektivno materialno škodo trpi državna blagajna radi neprestanega odlašanja začelih del na Ljubljani, potem naj si še kdo drzne trdit, da je osuševanje Pančevaškega rita iz državnega stališča bolj potrebno in da zahteva iz tega razloga prvenstvo!

In vendar! Gospodje poslanci iz Dravske banovine, ki naj bi štitiili z vso vneto interese države kakor tudi specialne interese onih krajev, katere zastopajo, in ki naj bi z vsemi silami skušali prepričati odločujoče faktorje o nujnosti in upravičenosti naših zahtev — ti poslanci porabljajo mesto tega svoje sile, da prepričajo nas o neopravičenosti teh naših zahtev. Dokazali bi nam radi, da je prav in pravično, da se milijarde investirajo samo na jugu in vzhodu naše države, da je potrebno, da izgledajo naše ceste kakor bojno polje po deseturnem bobnečem ognju, da se vrši promet tujcev in našega lastnega blaga preko italijanskih pristanišč in da se bo še nadaljnjih šestnajst let cedila skozi tretjo prestolico Jugoslavije v poletnem času smrdljiva kloaka, ki okužuje celo mesto. O — tempora, o mores! Res daleč smo prišli!

Še nekaj moramo pibiti! Mnogo težavnega dela nas še čaka. Marsikateri pojmi so bili premaknjeni in postaviti jih moramo tja, kamor spadajo. Naš pokret je resnično jugoslovanski, in zadnja vas pod Šar-Planino nam je ravno tako pri srcu, kakor kraji pod Triglavom. Ko se nas bo oklenil ves narod naše širne domovine in ko bo uvedeno tako gospodarstvo, kakor ga ta lepa zemlja zasluži, se bo vsem krajem naše domovine godilo dobro. Saj priroda nas je vse kraljevsko obdarovala.

Zakaj se pri pranju jezite?

Res, mnogo muke je, predno je perilo oprano. Toda odkar ima Vaš trgovec na zalogi „PERION“ pralni prašek, si delo lahko olajšate. „PERION“ je brez klora in Vašemu perilu ne škoduje in ga opere brez truda.

Drakonično pa se bo moralo nastopiti napram onim zaplotnežem, naj se nahajajo na katerikoli poziciji, ki vidijo samo interese svojega ozkega okolja, pa če tudi utrpi država pri tem milijone in milijone škode. Ti ljudje ravnotako spadajo pod zakon o zaščiti države, kakor vsi škodljivci, ki razjedajo narodovo telo.

Dopisi.

Ormož. Prosim priobčite v „Prelomu“: „Najslabši sadeži to niso, ki jih glodajo ose.“ Pri nas se je ustanovila organizacija Združenih borcev Jugoslavije. Naši dobri prijatelji so pristopivše bojovnike prekrstili v „Bikoborce“. Pravo ime! Takih bikoborcev je pri nas treba! In prav lepo plačani so oni, ki so ta pokret začeli. To trdijo naši prijatelji „muholovci“! Prav zares, treba je peneza! Komu je treba največ peneza, to naj vprašajo muholovci sebe. Pregledajo naj svoje prazne blagajne in naj povedo, kam so spravili denar, ki so ga dobili muholovci. Če mislijo muhoborci, da je v poletnem času njih sezona, je to resnica, pozabiti pa ne smejo, da je ta sezona prav kratka in za muhoborce usodna, zato ker muhe in tak mrčes, kar se ga ne ulovi na limanice, sam od sebe pogine. Bikoborci so imeli nekaj posla z biki v Španiji, in pri nas je treba staro pasmo nadomestiti z mlado, novo v korist kmetke vasi in nas vseh, ki se pečamo z bikorejo. — Bikoborec.

Zbor borcev na Dobrovi pri Ljubljani. Pred polno društveno dvorano so v nedeljo 13. t. m. zborovali dobrovski borci. Zbor je otvoril ob 7¼ predsednik krajevne organizacije „Boja“, župan tov. Gosar, ki je pozdravil domače borce in govornike iz osrednjega izvršnega odbora ter prečital vdanostno brzojavko Kralju. Enodušno odobravanje je dokazalo globoko vdanost vsega ljudstva našemu narodnemu vladarju, ki se lahko vedno osloni na svoje borce v vseh burjah in viharjih. — Govorili so nato po vrsti tov. Ivo Marinko, Stane Vidmar in Vladislav Fabjančič. Borci so z velikim zanimanjem sledili njihovim izvajanjem in s svojim krepkim pritrdjevanjem dokazali, da je dobrovska organizacija „Boja“ v dobrih rokah in da bo vedno zanesljivo in strumno izvršila vsako nalogo, ki jo čaka v našem velikem gibanju. — H koncu je predsednik pozval zborovalce, da pridno zbirajo članstvo, naročnike za „Prelom“ in da se v velikem številu udeležijo bojovniškega tabora na Žalostni gori pri Preserju.

Dobrunje pri Ljubljani. Tu se je vršilo preteklo nedeljo jutraj zborovanje bojovnikov tukajšnjih bojovniških skupin, ki je bilo prav dobro obiskano in je lepo uspelo. Vodil

ga je tov. Jakoš, predsednik tukajšnje skupine, govorili so: tov. Bokal v imenu šentpeterske skupine, od „Boja“ pa tov. Matičič in Rozina. H koncu se je priglasil k besedi neki gospod (ki je bil očitno od neke strani najeht), pa skušal izpodbijati izvajanje govornikov in program in cilje „Boja“. Može so ga poslušali mrmraje, odgovoril pa mu je tov. Matičič krepko in jasno ob gromkem pritrdjevanju zborovalcev.

Preska pri Medvodah. Zanimanje za ideje „Boja“ se pri nas zelo širi; ljudje že težko čakajo, kdaj boste pri nas priredili zborovanje. Zbiramo že poštene može v pripravljani odbor. Pa glej ga spaka, tudi pri nas so se že oglašili patent-patrioti, ki se zanimajo, kdo se je predrznil „Prelom“ razširjati v našem kraju. Posebno je spekle tiste, ki se bojijo „Valjarja“, da nas je bilo 15 mož in fantov v Celju.

Sv. Jakob ob Savi. Na vnebohodu 10. t. m. smo tudi v našem kraju položili temelj pokreta „Boja“. Zbrali smo se v prostorih pri tovarišu Brinovcu. Namen, organizacijo in smer pokreta so nam obrazložili tov. Kukovica, Lajevic in Cvikelj. Po podanem obrazloženju smo sklenili, da tudi mi ne zaostanemo, izvolili smo pripravljani odbor in uredili vse potrebno, da nam bo mogoče čimprej pristopiti k ustanovnemu občnemu zboru krajevne organizacije.

ZBORI „BOJA“.

20. maja.

Domžale, ob 9. uri, na prostem. Govore: tov. Kuster, Marinko, Šturm, Česenj, Vrečar.

Trebnje, ob pol 10. uri. Govoré: Vidmar, Fabjančič, Lorgar.

Prečna pri Novem mestu, ob 7. uri, na prostem. Govori: Dr. Gros iz Novega mesta.

21. maja.

Žalostna gora, ob 10. uri, pred cerkvijo. Govoré: Kozina, Marinko, Vidmar, Florjančič.

Št. Vid pri Stični, ob 7. uri, na trgu. Govorita: Kuster, Fabjančič.

Šmartno v Tuhinju, ob 3. uri popoldne, na prostem. Govorita: Kuster, Fabjančič.

25. maja.

Ptuj, ustanovni občni zbor ob 8. uri zvečer.

27. maja.

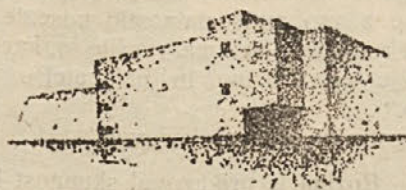
Kranj, vel. zbor.
Konjice, vel. zbor.
Šmarje pri Jelšah, vel. zbor.

F. HREHORIČ

Manufakturna veletrgovina
Telefon št. 24-04

Ljubljana, Tyrševa cesta št. 28

Gradbeno podjetje in tehnična pisarna

Miroslav Župan
stavbenik, zapriseženi sodni izvedenec
Ljubljana

Poštni ček. rač. št. 12.834. — Telefon št. 2103.

Beton, železobetonske vodne zgradbe, arhitektura ter vsakovrstne visoke zgradbe itd. — Sprejemanje v strokovno izvršitev vseh načrtov stavbne stroke. — Tehnična mnenja. — Zastopstvo strank v tehničnih zadevah.

DEŽNIKE NOGAVICE

NA DROBNO IN NA DEBELO KUPITE NAJUGODNEJE V TOVRHNI

JOSIP VIDMAR

LJUBLJANA
Pred škofijo 19, podruž.: Prešernova ulica št. 20

BEOGRAD
Kralja Milana 13

ZAGREB
Jurišičeva 8